

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

Tractatus IV. De Conscientia probabili.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

credi & sine scelere. Deus det omnibus & scientiam agendorum, & promptam benè agendi voluntatem; qui tam facilem sese præbet, infirmitatque nostræ tam accommodum, ut præceptorum suorum scientiam, Conscientiæ nostræ bonâ fide agenti; eorum verò executionem, voluntati promptæ commendarit.

TRACTATUS IV.
DE CONSCIENTIA EX PROBABILI
OPINIONE FORMATA.

Omne quod ex fide non est, peccatum est. *Ad Rom. 14. v. 23.*

Conscientiam in actionibus suis dirigendis, opinionem verè probabilem sequi posse sine vlllo prorsus crimine.

P R O O E M I V M.

Xposito utcumque onere, quod voluntati incumbit, sese inclinandi in eam partem, in quam Conscientiæ dictamen certum & indubitatum, etiamsi sit ex errore conceptum, eam fert: istud nunc videndum est, quid porò agendum sit, dum primum, quòd dictamen Conscientiæ præcedit intellectûs iudiciû, non omninò certum est de legis obligatione aut indulgentiâ; neque vllum de rei veritate iudiciû ferre potest, nisi tantùm probabili ratione efformatum. Certum est enim, nihil quidquam agi posse sine crimine, nisi certò statuat Conscientia, actionem eam quæ præ manibus est non esse illicitam,

Agendum est quo pacto ex opinione probabilis formari debeat Conscientia, seu iudiciû practicum certum.

tam, ac proinde sine culpâ posse exhiberi. Verùm quo pacto id prudenter à Conscientiâ potest statui, si de legis obligatione nihil in vtravis partem omninò constet, nisi quod vtrimque probabilibus tantùm, & non certis assequitur argumentis? Hoc nunc ago: illudque ostendendum, quâ ratione ex opinione quæ tantùm, sed verè tamen est probabilis, elici possit Conscientiæ dictamen practicum & certum, cui voluntas securè adhæreat, atque obediat inculpatè.

*Magnos
hac quæstio
hodie in
Ecclesiâ ex-
citavit tu-
multus: ex-
ponitur
causa.*

Dabit mihi hanc veniam æquus Lector, vt materiam hanc tractem præter morem meum paulò prolixius. Magnos enim hæc disputatio per hosce annos toto Belgio & Galliâ concitavit animorum tumultus: quos quidem exacuisse videtur puerua huius materiæ in populum sparsâ explicatio, & nimium fortasse omnia admordendi & conuellendi studium; idque, nescio quo veteris Ecclesiasticæ austeritatis, pulchro quidem, sed falsò prætextu. Hinc fit vt omnia sese componere populo cum persuadent, non nisi maximos cieant tumultus, quibus & pax publica Ecclesiæ, & Conscientiæ priuatæ tranquillitas penitus perturbetur. Exponam itaque rem totam, & vti spero eâ claritate, vt, quamuis Theologica sit, nemo tamen vnus sit, qui eam dilucidè non percipiat; æquumque, modò partium studio præoccupatus non sit, de re totâ iudicium ferre non possit.

§. I.

Proponitur status quæstionis.

Quamuis id planum sit & indubitatum, prout diximus, Conscientiæ certò & sine hæsitacione actionem aliquam decernenti, promptè esse obsequendum, quantumvis erroneum sit iudicium quod de obligatione, siue à naturâ, siue à Diuinis, humanisue legibus impositâ fert intellectus, modò bonâ fide & absque dolo malo agat Conscientia; à quâ ne istud quidem quærendum sit, an error ille iudicii à falsitate rationum argumentorumque fallaciâ, an à legum ignorantia, an à merâ incogitantiâ obligationis oriatur, modò inuincibilis inculpatusque sit error, qui Conscientiæ, actionem eam, hisce circumstantiis, imperandi dedit occasionem: illud tamen etiam aduertendum est non indiligenter,

r.

ligenter, sæpissimè contingere vt certum de obligatione actionis ponendæ aut omittendæ iudicium, sibi effingere mens non possit. Cùm verò id accidit, vacillat intellectus, hæret Conscientia incertitudine rei quasi suspensa; & sic voluntas angitur, nescia in quam sese partem sit datura. In alterutram verò si se dederit, & res peracta si iam sit; tum rursus molestiis implectitur sanè grauissimis, eò quòd Conscientiæ suæ iudicio non acquiescat; vt potè de quo dubitari possit. sincerumnè fuerit, an verò dolo aliquo aut malitiâ perturbatum. Hic nunc difficultates aggredimur bonæ mentis, quam tamen ipsamet, quantumcumque bona sit, Conscientia reddit inquietam.

2. Vt itaque tumultus animi componamus, istud exponendum est, tum cùm non est certum & indubitatum iudicium, quod de bonitate aut malitiâ actionis ponendæ fertur; siue cùm non certò constat, an hic & nunc legibus obstringimur, quâ ratione tum formanda sit Conscientia, sic vt legitimè statuatur, an actio quæ præ manibus versatur, facienda sit an omittenda. Aliud enim est iudicium certum ferre de lege, an hic & nunc obliget & vim habeat; aliud verò, certò statuere an actio hæc, circa quam versatur aut versari videtur lex, sit exhibenda. Certum est enim, vt jam dixi, numquam voluntatem quidquam posse agere sine crimine, nisi quod Conscientia certò & sine hæsitatione vllâ iudicat posse agi innoxie; illudque si Conscientia iudicet inculpatè, etiam vbi lex obligat, inculpatam nihilominus esse voluntatem, iudicio tali Conscientiæ si adhæreat. At quid si Conscientia ipsa, de legis obligatione dubitat, aut non planè est certa, quo pacto tum poterit certò & indubitatum statuere, actionem illam aut præstandam esse omninò, aut planè deferendam, cùm ei de legis in alterutram partem obligatione planè non constat? & tamen sine hoc Conscientiæ decreto & sententiâ, scilicet an agendum sit an non agendum, nihil aut agere aut non agere licitum est voluntati, nisi in errores grauissimos & crimina vult deuolui. Hic nodus est, hæc difficultas.

3. Quam vt expediamus, dicendum est duobus modis posse contingere, vt de legis obligatione Conscientia iudicium certum ferre non possit, sic vt incerta sit aut potiùs non certa. *Primo* quidem, si in neutram partem rationes vllæ ei occurrant, per quas possit decidere an legis adsit obligatio, an non adsit; aut si oc-

Aliud est iudicare an lex obliget necnò, aliud verò an actio præstanda sit nec ne.

Sine secundo iudicio nihil agitur rectè.

Incerta potest esse Conscientia de obligatione legis, eò quod verò dubitat.

currant aliqua, iis tamen ita irretitur, ut suspensus hæreat animus & planè incertus; sic ut nihil profus audeat, aut etiam ratione bonâ possit statuere. Non enim rectè dicet, aut est aut non est, obligat lex aut non obligat. Sic, ut me dixisse memini, qui nocte Iouis inter Venerisque diem subito expersit, non potest discernere an lex abstinendi à carnibus obliget an non obliget: & si die Veneris sacris operari statuerit, profus incertus est, an bibendo jeunium naturale possit soluere, an verò potui indulgere. Quamdiu sic hæret quasi suspensa Conscientia, vocatur dubia. Poriùs dicenda esset nulla; nihil enim de legis obligatione iudicat. Quod si autem suspenso sic iudicio, voluntas in actionem prorumpat, procul dubio agit perperam. Nihil enim adhuc de actione ponendâ aut omittendâ decreuit Conscientia: & tamen solum hoc decretum impunè voluntas sequitur, sic ut criminis exors sit. Sine decreto enim Conscientiæ, id est, sine actionis benè faciendæ firmo iudicio si voluntas operatur, peccandi se periculo spontè exponit. Perinde autem est peccatum adamare, & eius perpetrandi manifesto periculo sese committere. Quomodò autem, cum de legis præcepto dubia est Conscientia, sese debeat gerere, & quid de actione circa quam versatur lex, ponendâ sit an omittenda debeat iudicare, id deinceps Tractatu sequenti disputabimus.

Item potest non certa esse Conscientia de legis obligatione, ob rationes probabiles utriusque occurrentes.

Secundò, iudicium quod Conscientia de legis vi sibi efformat, potest esse non certum, quod etiam si rationes habeat bonas & vrgentes, quibus inducitur, ut credat rem ita esse, & jus à lege stare; tamen etiam alia obuoluantur argumenta, neque tenuia aut minimi ponderis, quibus non ineptè induci possit, non vrgere legem, suamque voluntati stare agendi aut non agendi libertatem. Hæret hinc rursus intellectus; aut si vni parti adhæret, ita adhæret ut non aliquâ errandi formidine percellatur. Quid hinc itaque agat voluntas? nam uti primâ fronte apparet, Conscientia nullum de actione, præstandane sit an omittenda, certum potest eo casu ferre iudicium: & tamen sine hoc iudicio præuio, nihil à voluntate rectè fit. Rem claritatis causâ familiari explicemus exemplo. Antecineralis diei nocte, mensæ accumbitur, editur opiparè. Nox interim circa umbilicum est; non longè abesse videtur hora noctis duodecima, quæ bacchanales dies à Quadragesimâ dirimat. Aures erigis, campanæ, horam designantis,

Exponitur nota quaestio familiari exemplo.

eis, istus ut excipias. Cum ecce in æde D. Petri duodecimam horologium isthic in turri expositum designat; eodem ferè tempore, quo medium duodecimæ, horologium in D. Pauli campana proclamat. Hic nunc hæret Conscientia quid de lege carnes post duodecimam vetante statuendum sit; an eo temporis momento obstringat nec ne. Quid agent conuiuæ? Non enim liquidò & certò potest statui, horam esse duodecimam, ac propterea legem obstringere: nam licet id ratione bonâ dici possit, quòd sic ferat D. Petri horologium, tamen non esse nisi medium duodecimæ, etiam ratione optimâ potest statui, ac ideò carniū vescendarum libertatem persistere; quòd pro eâ stet Horologii in D. Pauli testimonium; vtrumque autem eiusdem esse statuo apud omnes illius vrbs ciues, fidei, auctoritatis & famæ. Quæro, inquam, quodnam eò casu iudicium certum & indubitatum ferre possit conuiuarum Conscientia; non quidem an sit an non sit hora duodecima; istud namque certò ferre non potest, cum rationes sint vtrimque eæ quæ certitudinem mutuam elidant: sed de esu carniū? protrahendumne statuet conuiuium, an illicò abrumpendum?

*Quæritur
quid agen-
dum sit eo
casu.*

5. Ego verò inquires, sequerer id quod tutius est, carnibusque abstinerem, neque legem infringendi periculo me exponerem. Rectè id ageres, præsertim in hóc casu, in quò si carnibus abstineas, nullum aut sanè exiguum secuturum est incommodum. Ast istud quæro generatim, an obligatio homini incumbat agendi semper id quod est tutius; & vtrum peccandi periculo se exponat, id si non agat? Et quid si tutiora amplectentem, grauissima certò certius incurfura sunt incommoda? Quid si, inquam, rationes bonæ occurrant quibus contractus aliquis ostendatur vsurarius, aliæ verò ab vsurâ absoluant; quid si de amplæ hæreditatis aditione vtrimque ratione bonâ disputetur; quid si de beneficio Ecclesiastico lis sit, an simonia aliudue vitium donationem infecerit, & vtrimque stent rationes non exiguæ; an illicò rescindendus est contractus, illicò cedendum est hæreditati, illicò dimittendum est Beneficium, aut ius illud acquirendi? Nemo sanè id fecerit, ne illi quidem, qui tutiora pleno ore clamitant semper esse amplectenda. Atqui tutius semper est in his euentibus juri cedere: ab omni enim iniustitiæ, etiam materialis ut vocant periculo, percessionem Conscientia extricatur; cui exponi videtur, si jus suum

*An tunc
agendum
sit id quod
tutius.*

probabile prosequatur. Verùm suspendite paulisper iudicium, antequam quidquam de hâc quæstione decernatis. Facite mihi audientiam, rem omnem dilucidè exposituro. Atque vt ordine progrediamur, prius statuendum est, quæ sit opinionum quas Conscientia amplectitur differentia.

§. II.

Quæ sit opinio probabilis & quæ eius natura; quæ probabilior; quæ minus sit tuta, & quenam vulgò dicatur tutior.

*Quid sit
probabile.*

PAUCIS rem hanc expedio; & cùm communi Theologorum 6.
consensu, dico eam sententiam probabilem esse, quæ firmis solidisque rationibus, quamvis rem neque veri neque falsi planè convincentibus, innititur: si enim alterutrum euincitur ac demonstratur, iam id non probabile tantùm est, sed prorsus certum. Eæ verò dicuntur firmæ solidæque rationes, quibus benè expensis & discussis, homines consideratè agentes beneque consiliati, prudenter solent assentiri. Opinio itaque probabilis, est iudicium prudens quo statuitur rem ita esse, latum tamen cum aliquâ formidine de opposito, seu, fortassis non ita esse vt videtur. Non igitur sufficit vt primâ fronte res ita appareat, subitoque ita esse iudicetur; non enim prudens id est iudicium, neque homini cordato vsitatum; vtpote qui non nisi expensis probè rebus soleat iudicare. Non etiam sufficit vt leuibus nixum sit fundamentis & rationibus, quas si attendantur, facillè sit discutere; nam neque tales solent prudentes viri iudicii sibi efformandis adhibere. Sed firmas, beneque discussas rationes esse necesse est; quas quia nequit dissoluere intellectus, meritò etiam iis assentitur; & sic iudicium sibi format prudens de rei veritate. At quia ex aduerso etiam eiusmodi sese rationes offerunt, quæ omnia contraria suadeant, iudicium fert cum formidine aliquâ, quæ iudicantem non finit sententiæ suæ tamquam omninò certæ acquiescere. Atque hoc iudicium dicitur opinio: sic autem iudicare, est propriè opinari.

*Quæ sit opi-
nio proba-
bilis.*

Quòd si autem opinionis huius naturam attentius consideras, 7.
illicò

illicò comperies, *Primò* nullam ei subesse falsitatem aut errorem, etiamsi falsum esse opinetur id quod verum est, & licitum quod est illicitum. Non enim absolutum est iudicium rem veram esse & licitam, aut sanè falsam & illicitam; tali enim assensui error subesse posset & falsitas: sed solummodò est opinio; id est iudicium, tales esse rationes ex quibus meritò possit colligi rem ita esse, permissam nimirum lege aut prohibitam. Si autem rationes fuerint eiusmodi, iudicium istud sanè est verissimum, quantumvis falsum sit id circa quod opinio versatur; non enim tam cenferet rem ita esse, quàm rationes solidas esse quibus ita esse comprobetur: in hoc autem iudicio nullus error est; nam utcumque res ita se non habeat, tamen istud est verissimum, rationes esse, ob quas jure merito ita esse iudicetur: hoc enim est aliquid esse probabile. Atque hoc sedulò est attendendum, ut cauillis nonnullorum, qui Conscientiam probabilem immeritò falsam vocant & erroneam, satisfiat.

Opinionem probabilem nulla admixta est falsitas.

8. *Secundò* istud est etiam confectarium, neminem de re vllâ opinionem habere probabilem quod vera sit aut licita, quin etiam reipsâ aut virtute, ut aiunt, etiam habeat opinionem probabilem, rem fortè falsam esse aut illicitam. Si enim contrariam partem improbabilem planè censeat aut falsam, jam sanè non opinatur, sed prorsùs absolutè de re iudicat ita eam esse prout sentit: quod quidem est contra hypothesein; ponebatur enim, ipsi de totâ re non nisi probabili ratione constare. Probabiles autem rationes non sunt, nisi & contrariæ partis rationes iudicentur esse probabiles. Hoc autem qui iudicat, iam profectò etiam eam veram esse opinatur.

Qui opinionem probabilem habet de rei veritate, etiam de eiusdem falsitate opinionem habet probabilem actualiter aut virtualiter.

9. *Tertiò* denique istud videtur esse consequens, duas opiniones inter se contrarias vno eodemque tempore intellectum posse complecti; siue probabilitas utraque opinionum, ex principiis quæstioni intrinsicis, hoc est ex rationum argumentorumque pondere oriatur; siue probabilitas vnius quidem opinionis, ex principiis intrinsicis, alterius verò ex extrinsicis, id est ex auctoritate virorum præstantium atque ita sentientium exortum ducat. Opiniones, inquam sibi sic contrariæ, in eodem intellectu possunt sociari, imò quantum capio, sociantur pœnè semper. Ita Theologi gravissimi Thomas Sanchez, Bresserus, Arriaga, Bardus, Bossius & alii. Neutra enim opinio de rei propositæ veritate aut falsitate, neque

Possunt esse dua opinionem probabilem & contraria simul in eodem intellectu.

Sanch. l. 1. in decal. c. 9. n. 12. & 15. Bress. l. de Conf. probab. l. 3. c. 6. Arriaga in p. a. disp. 24. sec. 2.

neque de lege obligante aut non obligante quidquam absolute statuit; illud tantum utrimque decernitur, rationes esse ob quas merito statui possit obligare legem; alias vero, ex quibus non obstringere merito etiam possit decerni. Atque adeo quamuis contradictoria sint iudicia quæ statuunt obligationem legis adesse & non adesse, rem esse licitam & non esse licitam (quæ quidem simul in eodem intellectu non possunt consistere, cum sese inuicem elidant) attamen iudicium quod decernit, rationes esse tales, quæ rectè obligationem negent, non contradicit quidquam iudicio, quod rationes esse statuit, quibus obligatio ea affirmetur; Vtrumque enim est verum. Ita disertè D.Th. esse & non esse sunt contradictoria: sed opinio quæ opinamur quod bonum est bonum, est contraria opinioni quæ opinamur quod bonum non est bonum: non igitur contradictoria. Ac proinde si utrimque rationes illæ sese menti offerant (quod fieri posse nemo negarit) non est cur ab eodem intellectu duæ tales opiniones excludantur. Non igitur contradictoria hæc sunt, Probabile est legem obligare, & Probabile est legem non obligare. Negatio enim totam propositionem non affirmat. Contradictoria verò essent, Probabile est legem obligare, & Probabile non est legem obligare. Hæc licet iudicia vna mens ferre non possit, nihil tamen est priora ut illi denegentur. Erit fortassis hæc opinionum in vnâ mente combinatio, dicendis non paruo vsui.

Quæ sit opinio probabilior, quæ tutior, quæ minus tuta.

Atque his de probabilis opinionis naturâ ritè expositis, facile erit intelligere quænam opinio dicenda sit probabilior. Manifestum enim est eam esse, quæ firmioribus nixa est fundamentis. Tuta est, quam sine villo peccandi periculo datur executioni mandare. Tutior, ea quæ magis à periculo materialis peccati ex eâ operantem remouet: minus tuta, quæ illi periculo agentem magis admouet. Potest itaque probabilior opinio esse minus tuta. Omnia hæc, in exemplo, quod jam proposui, planiùs explicemus.

Exponitur hac omnia exemplo.

In conuiuio antecinerali quod per noctem protrahitur, in æde D. Pauli audiebas horam proclamari; diligenterque attentâ campanæ mole (minor enim est quæ dimidias, præ eâ quæ horas absolutas indicat) numeratisque sedulo ictibus, medium duodecimæ adhuc fluere rectè & certò iudicas. Ex hoc iudicio formas Conscientiam; statuis, inquam, sine fluctuatione yllâ, actionem institutam

Bardus de
Consc.
discep. 4.
c. 12. n. 3.
Bossius de
Consc. n.
102.

D. T. 1. 2.
q. 64. a. 3.
ad 3.

10.

11.

tutam te posse profèqui, & genio indulgere. Haftenùs rectè & bellè: omnia certa sunt. Certum enim est iudicium quod Conscientiam præit: nimirum necdum esse noctis medium: certum item est iudicium, quod de comedendis carnibus Conscientia efformavit. At paullo post ex æde D. Petri nuntiatur horam esse duodecimam. Hic iam subito percelleris, suspendis paululum quod antè indubitatò tuleras iudicium, illudque in opinionem decrefcit. Neque enim iam amplius certò iudicas, licitum esse vesci carnibus, sed tantùm opinaris: iudicas enim cum formidine; quam quidem ingessit de dimidiatâ nocte contraria opinio, ab horologio D. Petri excitata. At verò cum æquè firma sit ratio quæ vtramque fulcit; nimirum horologiorum æqualis, vt ita dicam, fama & auctoritas, Conscientia hîc stat inter duas opiniones perinde verisimiles, & æquè probabiles. Quòd si verò sic inter vtramque opinionem hærenti in mentem veniat, eo die aut aliàs sæpiùs, horologium D. Petri præ D. Pauli horologio, à Solis horâ aberrasse; aut certè si in tertio D. Andreæ horologio etiam audiat medium duodecimæ, cum duodecima est in D. Petri, tunc sanè accrescit opinio, quâ ex D. Pauli horologio priùs conceperas; & sic medium tantùm esse duodecimæ, ac proinde lege ieiunii te necdum obstringi, est opinio præ alterâ probabilior. Quòd si tum statuis carnibus te vesci posse, opinionem probabiliorē secutus esse censeberis: nam plures firmioresque rationes cum sint, quæ medium duodecimæ esse decernant, quàm quæ duodecimam; probabilius est etiam ita rem se habere. Denique quamuis probabilius longè sit, legem necdum obstringere, ideò quòd dies Martis verosimiliùs euolutus adhuc non sit; si tamen ob formidinem quam incurrit D. Petri horologium, cuius sententia etiam adhuc est probabilis, nec per contrarias rationes planè elisa, statuat Conscientia carnibus abstinendum, tum quidem minùs probabilem, sed tamen magis tutam opinionem secuta vulgò dicetur. Longè enim à peccato materiali committendo, remotior est eo casu carnis abstinencia, quàm comestio. Fieri enim posset, vt sæpè fit, vt opinionis illius, longè licèt probabilioris, obiectum esset falsum nihilominùs; & sic lex ieiunii infringeretur saltem materialiter. Infractiois autem nullum est periculum, si minùs probabili adhæret opinioni Conscientia. Vt enim sit minùs probabilis, est tamen magis tuta. Atque hîc demum est quæstionis, tantis

studiis, tantâque contentione animorum per hos dies agitatae status, quantum reor expositus dilucidè.

Tria itaque dicenda sunt. *Primo* an in actione quæ præ manibus est decernenda, opinionem tantum probabilem, Conscientia possit adhibere. *Secundo* an cum altera est probabilior, huic insistere non teneatur. *Tertio* an non ei quæ tutior est, necessarîo, ne peccet, sese actionemque suam debeat applicare. Primum hoc Tractatu; reliqua sequenti expediemus.

12.

§. III.

P R O P O S I T I O.

Conscientia in decernendis actionibus potest sequi opinionem probabilem.

Quantis convitijs impetatur hoc dogma ab aduersarijs, exponitur.

*Licitum est
Conscientia
sequi sententiam
verè
probabilem.*

ET quidem ut ad primam quæstionis partem, quæ totius controversiæ caput est, respondeam, dico prout communis Theologorum, quos mox afferam, fert sententia, licitum esse Conscientiæ in actionibus ritè decernendis, opinionem sequi quæ verè fit probabilis. Probabilem autem vocamus; quæ firmis, & alicuius momenti nixa fit rationibus. Alicuius verò momenti non dicuntur rationes alicuius ponderis quantumvis exilis, prout ad invidiam sanæ doctrinæ concitandam, non satis sincerè ea verba interpretatur Sinnichius: sed ex quæ verè pondus habent & momentum, & quæ hominis rem benè prudenterque perpendentis animum in suas inflectant partes. Talem itaque opinionem, Conscientiæ licitum esse sequi asserimus.

13.

*Convitijs
impetitur
hoc dogma.*

Hic verò totâ turbatum est Hierosolimâ. Et nescio quo percussis æstro, veterisque sanctitatis tuendæ prætextu, assurgunt quidam acerrimè. Libros alii, alii libellos famosos protrudunt, alii domos, alii pulpita, alii si placet scæminarum adita clamoribus replent, sententiam impetunt, Theologorum profcindunt famam; & quasi si monstrum aliquod (ita enim vocant) ex inferni faucibus profiliisset, ita undique, ut istud discerpant, vociferantur ad
arma.

14.

arma. Quinimò putidè admodum & insulsè in theatrum pro comœdiâ, nuper portentum hoc Probabilitatis deridiculè & scenicè ornatum protrusè, vt populo risum facerent. Res fuit frigida, nec inuento tam præclaro luccessus par. Sic nempè Theologorum toto orbe celeberrimorum auctoritas, plebi deridenda proponitur; pueris hominibusque de triuio, propudiosa per tales artes, vt ipsi rentur, posthac futura declamatio. Denique vbi que clamant & declamant, vbi que vociferantur, & nihil dicunt interim, nisi desultoriè. Hoc sanè non est agere virum moderatum. Calumniis autem & conuitiis, bona causa, vt sese tueatur, non indiget; mala verò apud viros frugi, nihil admodum promouetur. Vt autem aliqua ex multis decerpam, quibus animi perturbati non exigua dant indicia; sanè est, nempè Sinnichius, qui doctrinam hanc, quantumuis Theologis omnibus communem satis liberè vocet, *doctrinam Libertinis summoperè aridentem; prisce Ecclesiastice discipline non tam insidiantem, quàm insultantem.* Auctores verò eam docentes, *laxiorum opinionum inuectores & assertores* esse criminatur modò, modò *laxitatum præcones, & buccinatores, modò cecos & duces cecorum,* & denique, ne non loquatur clarè, *seductores Christianorum.* Festiuior est Montaltius quidam in suis quas vbi que sparsit litteris Prouincialibus. Histrionia ignarus cum non esset, facetiis & salibus doctrinam hanc suasque calumnias inspergit; vt saltem risum moueat aliis, dum ipsi commouetur stomachus, dicaturque inter fæmellarum & vulgi gregem, homo mordax nec inficetus. Impetuosior est is qui notas in hæc epistolas inscripsit Wendrockius; & quia sub ficto latet nomine, in tenebris factus est audacior, ea que effutit quæ pietatis asserendæ amantem Theologum, qualem se esse præferr, non admodum sapiunt aut decent. Parum ei fuerat dixisse, doctrinam hanc *inanes cauillationes esse;* eam qui propugnarent, non nisi *flagitiosè* eam tueri, item *audacissimè* eos defendere *peruersissima eius doctrine consecraria:* vt enim quidquid in pectore latet veneni euomat, asserit: *Hoc probabilitatis dogma, tantum virus esse, vt omnem penè Theologiam infecerit.* Horrendam verò rem! Ad quos enim iam, consilii & Confessionis instituendæ causâ, diuertent homines, si penè omnes veneno infecti sint Theologi? Ad nos, inquit, qui veterem religionem asserimus & restitui-mus. Id porrò videbimus deinceps, cum te nouerimus ex nomi-

Exponitur
hac es-
sentia Sin-
nichij.

Montaltij.

Wendro-
ckij.

Sinnich. in
Saulæ ex
rege l. i. c.
94. 95. 98.
99.

Montal-
tius epist.
5.

Wendr.
in not. ad
epist. 5.
Montaltij
sect. 1. §. 1.

ne, sciuerimusque quis sis. Audiamus ergo reliqua quæ de Probabilitatis sententiâ, non alto prenis pectore, cum satis liberè ea effutias. *Ridenda, inquit vanitas, plectenda audacia homuncolorum, qui humanis ratiunculis, probabilibus mendaciis, deleri posse Diuinam legem putant.... Hæc vanitas, hæc cecitas, hæc audacia tota, in illo dogmate continetur: Opiniones probabiles falsas à peccato excusare.* Rursus ne nihil adhuc dixisse videretur: *Latissimum, inquit, ad omnem impietatem aditum pandit. Iterum & vehementius. Tam latè funduntur scelerati dogmatis rami, ut in totius Religionis apertè grassentur exitium, & in omnium denique Religionum horrendam permixtionem tendant.* Credo eundem fuisse calamum qui hæc effutiit cum eo, quem non puduit scribere, hoc dogma, esse *venenum supra omnia aconita letibiferum: clauem esse quâ referatur infernus miseris animabus.*

Theologos generatim habent cõtempus.

Quam verò de Theologis, viris inquam grauissimis, totoque Christiano orbe celeberrimis, proiectè & abiectè sentiat, id sanè exinde patet; quòd eos ne Theologorum quidem appellatione dignetur; sed *Probabilistas* modò, modò *Casuiistas*, sic quasi per contemptum nominet. At ego Wendrockium, si nossem, libens rogare, an ii tantum sint Theologi, qui Theologiæ lauream, doctoris puta titulum, in Academiâ aliquâ sint adepti; sic vt cæteri omnes, quantumuis Theologiam & perceperint, & commentariis præclarissimè exornarint, dicendi tamen sint quasi ridiculè *Casuiistæ*? hoc si ita est; rursus istud eum rogatum velim, an is qui ex Doctorum, cui insertus erat classe, Sorbonâ verbi gratiâ, per sententiam publicam exactus est, & ex Doctorum Theologorum numero expunctus, titulis & dignitate exciderit, an inquam talis deinceps etiam Theologus dicendus sit an Theologaster, aut potius Theologiæ factus abortiuus? Et tamen eius farinæ aut potius furfuris sunt homines, qui orthodoxos Theologos, summosque viros tam atrociter vilipendunt.

Etiã nominatim aliquos impetunt conuitiis.

Cæterum non Theologis tantum generatim est iniurius, sed & particularium, quorum etiam nomen exprimit, nescio quâ inductus Conscientiâ an certâ an erroneâ, famam proscindit, conuitiis proborum virorum ingenium, nomen, auctoritatem admordet. De vno dicit, *neminem eo in Theologiâ esse magis hospitem, neminem iudicio ac ratione corruptiorem*: de alio, eum esse *unum omnium audacissimum*; de omnibus verò, quos isthic nominat (iis autem

autem inferit & Thomam Sanchez, virum non doctrinâ tantum, sed & sanctitatis famâ planè conspicuum) istud vniuersim pronuntiat, eos esse quibus longè fuisset nihil sciuisse melius; id enim tantum studio consecutos, ut natuum in se rationis lumen extinguerent. Denique de se fatetur, si alterius iudicio standum sit in aliquâ morali questione, vel hominis indocti at cordati, vel eorum quos isthic nominat; sexcenties malle se indocti illius sententia acquiescere, quam istorum retorridorum Casuistarum. Præterea nihil agere, qui decem aut viginti Casuistas in aciem producant, & à se stare docent; facile enim sese istud argumenti genus contemnere & repellere, etiamsi pro decem Casuistis, producant, si velint, decem millia. Hæc ferè eius verba. Quæ quidem à comædo Montaltio, quàm à Wendrokio Theologo, ut præ se fert, dicta fuissent haud paullo concinnius: planè enim Thrafonismus hic Plautinum redolet Bombomachydem.

Sect. 6. §. 2.

17. Non deerat hîc quod reponerem. Istud tantum dico, planè confirmari me dum hæc audio, dari ignorantiam juris naturæ & quidem inuincibilem, quæque à peccato excuset, quod tamen ipsi negant præfractè. Video enim naturæ leges Decalogique præcepta per calumnias, conuitia, libellosque famosos ab ipsis penitus infringi. Non autem existimo tam perditæ eos esse Conscientiæ, ut Deum sese arbitrentur offendere hæc qui agunt. Ad ignorantiam itaque inuincibilem recurrendum est, aut ad aliam ignorantiam mihi hætenus ignotam, à scelere eos tam aperto quæ absoluat.

Legi naturæ aduersum est. cōmittis agere.

18. At quâ ratione Conscientiam alienam se velle reformare & restringere, persuadere populo volunt illi, suæ Conscientiæ qui tam laxa fræna dant? laxitatum inquirunt præcones sunt, qui probabilitatis doctrinam tuentur, laxitatum buccinatores, seductores Christianorum. Verùm laxare ora in calumnias, famam Theologorum passim proscindere, conuitiari, pessumdare, an id non laxæ tantum, sed & dissolutæ profus, & in jus naturæ peccantis est Conscientiæ? Vbi nunc est illa naturæ lex; generalis, inquam illa teste Sinnichio, & transcendentalis ipsius legis sanctio, quam Augustino teste omnes habent in corde fixam, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris? Hæc verò lex si in eorum corde fixa est, quo pacto & calamo & ore eam non exprimunt, imò contrà penitus proscindunt & proculcant? hoccinè est veterem Ecclesia-

Nec admodum restricta Conscientia si. gnium est, iniuriis quemquæ opperere.

Sinn. l. 1. c. 100 §. 377.

sticam disciplinam, quam semper ore crepant, restituere? Certè modestiam nos Paulus docuit: veterumque Christianorum antiquissimum fuit institutum modestè agere, & modestè de se sentire. Si quæ Theologia, alia omnia sibi statuit esse licita, neoterica ea est, vetustatem non sapit; sed Lutherum & Calvinum Theologorum omnium contemptores. An autem in hisce quos adduxi viris, non aliquid modestiæ requiratur, non est meum id discernere; iudicent, qui hæc legerint.

*Condemnati sunt
connitissimum libri
Roma.*

*Parisiis
combusti.*

*Et Aquis
Sextiis. Aix
en Proven-
ce.*

Quòd si tamen aliqua iudicii publicis, Pontificum præsertim, danda sit auctoritas; non pigebit dicere, ab hodierno Pontifice Alexandro VII. damnatas esse atque proscriptas Montaltii quidem litteras anno 1657. die 6. Septembris. Quod quamvis supremum tribunal sit, & præ omnibus venerandum, iuuerit tamen afferre eam quam de Montaltii litteris, notisque à Wendrockio & Irenæo affixis, Episcopi Doctoresque Parisienses, quibus legitima ad rem examinandam data fuerat auctoritas, expensis examinatisque diligenter omnibus, tulere sententiam anno 1660. asserunt illi, *in eo libro à tribus prædictis auctoribus manifestè propugnari & defendi Jansenianas hereses ab Ecclesiâ damnatas. Afferunt præterea, maledicentiam & petulantiam tribus illis auctoribus aded esse familiarem, ut nulli hominum conditioni parcant, non Pontifici, Episcopis, Regi, Religiosisque familijs. Adeoque librum esse dignum pœnâ libellis famosis & hereticis à iure constitutâ.* Atque hæc tandem, punitus est 14. Octobris & manu carnificis, Parisijs ex Regij Senatus-Consulto publicè exustus. Pœnam verò hanc longè ante tulerant Montaltii litteræ, Aquis-sextiis Summi Senatus sententiâ condemnatæ, & simili igne per tortorem flammis traditæ, anno 1657. die 9. Februarii. Atque hinc, quam inter Catholicos mereantur fidem, statuet Lector, partium studio non præpeditus. Cui ut magis constet de Parisiensium condemnatione, Senatus decretum, non Parlamenti, sed sanctioris Concilii Regij, quòd vocant Statûs, prout impressum est Parisijs, subnectimus, ut Lectori ad manum sit, & innotescat.

19.

ARREST

A R R E S T
 DV CONSEIL D'ESTAT
 PORTANT QUE LE LIVRE INTITVLE
 LVDOVICI MONTALTII
 LITTERÆ PROVINCIALES, &c.

Sera laceré & brullé par le mains de l'Executeur
 de la haute Iustice.

*Ensemble la Sentence du Lieutenant Civil donnée en consequence dudit
 Arrest : & le Procés verbal d'execution.*

Avec l'Avis & Jugement des Prelats, & autres Docteurs de la Sa-
 crée Faculté de Theologie de Paris, qui ont examiné ledit Livre.

EX TR A I T D E S R E G I S T R E S
 DV CONSEIL D'ESTAT.

Eu par le Roy estant en son Conseil, l'Arrest donné en iceluy le 12.
 Aoust dernier, sur le suier de plusieurs plaintes rendues à sa Majesté,
 de ce qu'encore que les Constitutions des Papes Innocent X. & Alex-
 andre VII. condamnent la doctrine de Iansenius Evesque d'Ypres con-
 tenuës dans le livre intitulé Augustinus, & que lesdites Constitu-
 tions ayent esté receuës par l'Assemblée générale du Clergé de France,
 publiées par le Prélats dans leurs Dioceses, exécutées par les Univer-
 itez, mesmes confirmées par les Declarations de sa Majesté, lesquelles ont esté registrées dans
 les Cours de Parlement : Neantmoins on voyoit tous les jours dans le public de nouveaux
 écrits & imprimez, qui rendoient à soutenir ladite doctrine condamnée, & un entr'autres
 sous le titre de Ludouici Montaltij Litteræ Provinciales, &c. lequel outre les proposi-
 tions heretiques qu'il contient est outrageux à la reputation de feu Roy Louis XIII. de glo-
 rieuse memoire, & à celle des principaux Ministres qui ont eu la direction de ses affaires :
 Par lequel Arrest sa Majesté pour y pourvoir incessamment, afin d'en prevenir les mauvai-
 ses suites à ordonné, que ledit livre intitulé, Ludouici Montaltij Litteræ Provinciales,
 &c.

&c. seroit remis pardeuers le sieur Baltazar Commissaire à ce député, pour estre veu & examiné, & avoir le sentiment des sieurs Euesques de Rennes, Rodez, Amiens & Soissons: ensemble des sieurs Grandin, Leslocq, Morel, Bail, Chapelas, Chamillard, du Saujy, & des Peres Nicolai & Gangy, Docteurs en Theologie de la Faculté de Sorbonne, que sa Majesté à commis à cet effet pour donner leur avis, en estre dressé procès verbal, & le tout rapporté à sa Majesté, y estre pourueu ainsi qu'il appartiendra. Le proces verbal desdits Commissaires du 7. du present mois de Septembre, par lequel apres avoir diligemment examiné ledit Livre, ils declarerent que les hereses de Iansenius condamnées par l'Eglise sont soutenues & defendues, tant dans lesdites Lettres de Montalte, & dans les Notes de Guillaume Vendrok, que dans les Disquisitions adiointes de Paul Irenée: que cela est si manifeste, que si quelqu'un le nie, il faut necessairement ou qu'il n'ait pas leu ledit Livre, ou qu'il ne l'ait pas entendu, ou ce qui pis est, qu'il ne croie point heretique ce qui a esté comme heretique condamné par le Saints Pontifes, par l'Eglise Gallicane, & par la Sacrée Faculté de Theologie de Paris: que la detraction & petulance est tellement familiere à ces trois Auteurs, qu'ils ne pardonnent à la condition de personne, non pas mesme au Souverain Pontife, aux Rois, aux Euesques & aux principaux Ministres du Royaume, à la Sacrée Faculté de Theologie de Paris, ni aux familles Religieuses: & que ledit livre est digne de la peine ordonnée de droit pour les libelles diffamatoires & livres heretiques: Ouy le raport dudit sieur Baltazard & tout consideré, Sa Majesté estant en son Conseil, à ordonné & ordonne que ledit livre intitulé Ludouici Montaltij Litteræ Prouinciales, &c. sera remis pardeuers le sieur Daubray Lieutenant Civil au Chastelet de Paris, pour à la diligence du Procureur de sadite Majesté le faire lacerer & brusler à la Croix du Tiroir, par les mains de l'Executeur de la haute Justice, dont sadite Majesté sera certifiée dans huitaine. Faisant cependant tres-expresses inhibitions & defences à tous Imprimeurs, Libraires, Colporteurs, & autres de quelque qualité & condition qu'ils soient, d'imprimer, vendre & debiter, ni mesme retenir ledit livre sans Notes, ou avec les Notes, Additions & Disquisitions desdits Vendrok, & Paul Irenée, sur peine de punition exemplaire. Et sera le present Arrest executé nonobstant oppositions ou appellations quelconques, dont si aucuns interviennent, sadite Majesté s'est reservé la connoissance d'icelles interdite à tous autres Iuges. Fait au Conseil d'Etat du Roy, sa Majesté y estant, tenu à Paris le 23. Septembre mil six cens soixante. Signé,

PHÉLYPPEAUX.

LOVIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, à nostre amé & seal Conseiller en nos Conseils, le sieur Daubray Lieutenant Civil au Chastelet de Paris: Salut. Nous vous mandons & ordonnons par ces presentes signées de nostre main, que l'Arrest de nostre Conseil d'Etat, dont l'extrait est cy-attaché sous le contrefeul de nostre Chancellerie, vous ayez à mettre à deuë & entiere exécution, selon sa forme & teneur. De ce faire vous donnons pourvoir commission & mandement special par lesdites presentes. Commandons au premier nostre Huisier ou Sergent sur ce requis signifier ledit Arrest à tous Libraires, Colporteurs & autres que besoin sera, & leur faire les defences y contenues sur les peines y declarées, sans demander autre permission: car tel est nostre plaisir. Donné à Paris le 23. jour de Septembre l'ande grace 1660. & de nostre Regne le dix-huitième. Signé L O V I S, & plus bas, Par le Roy, PHÉLYPPEAUX, & sellé.

SENATVS.

SENATVS-CONSULTVM
 CONCILII STATVS,
 QVO DECERNITVR LIBRVM CVI TITVLVS
 LVDOVICI MONTALTI
 LITTERÆ PROVINCIALES, &c.

Lacerandum & flammis tradendum, manu carnificis.

Item sententia Vicarij Ciuilis lata ex vi eiusdem Senatus-Consulti: & renuntiatio executoria.

Vnà cum consultatione & iudicio Præfulum, & aliorum
 Doctorum Sacræ Facultatis Parisiensis, qui præfa-
 tum librum examinerunt.

EXTRACTVM EX REGISTRIS
 CONCILII STATVS.

Ifo à Rege présente in suo Concilio, eiusdem Senatus consulto edito 12. mensis Augusti nouissimè elapsi, occasione plurium querelarum que sue Majestati fuerunt exhibitæ, eò quòd quantumuis Constitutiones Pontificum Innocentij X. & Alexandri VII. damnent doctrinam Janssenij Episcopi Yprensis, contentam libro cui titulus Augustinus; & dictæ Constitutiones admittæ fuerint in Concilijs Generalibus Cleri Gallicani, promulgatæ per Præfectos in suis Diocesibus, executioni mandatæ per Vniuersitates,

O

imò

imò confirmata per declarationes sue Majestatis, quæ etiam relate sint in curiarum supremarum monumenta; nihilominus videre esset indies publico euulgare noua scripta & impressa ad sustinendam præfatam doctrinam condemnatam; inter quæ vnum, cui titulus Ludouici Montaltij Litteræ Prouinciales, &c. quod præter propositiones hæreticas quas complebitur, contumeliam facit existimationi Regis defuncti Ludouici XIII. gloriose memoria, præcipuorumque Ministrorum qui negotijs eius gerendis præerant. Quo Senatus consulto, vt absque morâ præuenirentur mala exinde nata consequi, constituit sua Majestas, vt dictus liber cui titulus Ludouici Montaltij Litteræ Prouinciales, &c. committeretur Domino Baltazard Commissario ad id deputato, vt inspiceretur, examinaretur, & haberetur iudicium Dominorum Episcoporum Rhedonensis, Rodij, Ambianensis, & SueSSIONENSIS; nec non Dominorū Grandin, Lestocq, Morel Bail, Chapelas, Chamillard, du Sauffoy, & Patrum Nicolai & Gangij, Doctorum Theologiæ in Facultate Sorbonicâ, quos huic causæ commisit sua Majestas, vt iudicium suum super hâc re ferrent, institueretur processus verbalis, omnibusque ad suam Majestatem relatis, debitè huic negotio proficeretur. Item audito processu verbali dictorum Commissariorum 7. currentis mensis Septembris, quo post diligens dicti libri examen declarârunt, damnatas ab Ecclesiâ Janssenij hæreses sustineri ac defendi, tam in prædictis Montaltij Litteris & notis Guilielmi VVendrockij, quam in disquisitionibus adiunctis Pauli Irenæi; & id ita manifestum esse, vt si quis id neget, necesse sit vt aut non legerit dictum librum, aut non intellexerit, aut quod peius est, non credat hæreticum quod tamquam hæreticum damnatum est per Sanctos Pontifices, per Ecclesiam Gallicam, & per sacram Facultatem Theologicam Parisiensem: detractionem verò & petulantiam adeò familiarem

familiarem esse tribus illis auctoribus, ut non parcant ulli hominum conditioni, non ipsi supremo Pontifici, non Regibus, non Episcopis, non præcipuis Regni Ministris, non Sacra Facultati Theologica Parisiensi, non familijs Religiosis: & prædictum librum dignum esse pœnâ à jure decretâ in libellos infamatorios, & libros hereticos: Auditâ relatione dicti Domini Baltazard & omnibus perpensis, sua Majestas præfens in hoc Senatu, decrevit & decernit, ut dictus liber cui titulus Ludouici Montaltij Litteræ Prouinciales, &c. committatur Domino Daubray Vicario Ciuili in Casteletto Parisiensi, ut agente Procuratore dictæ sue Majestatis, curetur lacerari, & ad Crucem Traكتورiam manu carnificis comburi, de quo peracto sue Majestati intra octiduum constabit. Interim seuerè admodum inhihet & prohibet omnibus Typographis, Bibliopolis, Baulis & alijs cuiuscumque status & conditionis, ne imprimant, vendant, distrahant, imò ne penes se retineant dictum librum, aut sine Notis, aut cum Notis, Additionibus, & Disquisitionibus dictorum VVendrocki, & Pauli Irenæi, sub interminatione punitionis exemplaris incurrendæ. Atque hoc Senatusconsultum executioni mandabitur, non obstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscumque. Quæ si interueniant, sua Majestas earum cognitionem, interdictam quibuscumque alijs iudicibus, sibi reseruauit. Actum in Regio Concilio Statûs, suâ Majestate illic præfente, habito Parisiis. 23. Septembr. anni Millesimi sexcentissimi sexagesimi. Signatum,
P H E L Y P P E A V X.

LVDOVICVS Dei gratiã Rex Francia & Navarra,
 dilecto nostro & fideli Conciliario in Curia nostra Domi-
 no Daubry, Vicario Ciuili in (asteletto Parisiensi, Salutem.
 Nos mandamus tibi, & per presentes manu nostra signatas
 litteras prescribimus, ut Senatus-consultum nostri Concilij
 Status, cuius extractum hisce affixum est, sigillo Cancellarie no-
 stre munitum, debite & integre executioni mandes juxta eius
 formam & tenorem. Ad hoc exequendum damus tibi pote-
 statem, authoritatem, & speciale mandatum per has presen-
 tes. Imperamus primo nostro Apparitori ad hoc requisito, ut
 dictum Senatus-consultum notum faciat omnibus Bibliopo-
 lis, Baiulis, & alijs quibus id opus erit significari, illisque
 prohibitiones isthic contentas faciant sub pœnis inibi declaratis,
 sine petitione alterius permissionis: ita enim Nobis placet.
 Datum Parisiis die 23. Septembr. Anno salutis 1660. & Regni
 nostri decimo octauo. Signatum LVDOVICVS,
 & infra, Per Regem, PHELYPPEAUX, & sig-
 natum.

S. IV.

Respondetur Scripturis perperam à Wendrockio, & loco D. Augustini malè à Sinnichio allato.

20. **C**Æterùm cùm ad Scripturas Sanctosque Patres prouocet Wendrockius, easque à se stare tam magnificè proclamat, vt hominis præfidentiam fucosque detraham, quibus veritati os oblitit, & populo palpum obrudit; iuuerit, saltem quæ ex sacrà paginâ affert testimonia, breuiter perstringere. Patebit sanè, quàm de nihilò sint, quæ tam præfidenter & præferuidè jactat doctrinæ suæ fundamenta. Et quidem primus locus est ex D. Matthæo; apud quem Christus ait, *finite illos; cæci sunt, & duces cæcorum. Cecus autem si ceco ducatum præstet, nonne ambo in foueam cadunt?* hic exilit Wendrockius; *quis enim inquit, neget cæcum esse qui opinionem falsam sequitur?* Ego sanè id nego, & negant omnes quotquot prudenter eum agere censent, sequendo quod est probabile, vt suprâ numero 7. ostendi, & ostensuri sumus porrò deinceps. Qui autem prudenter agit, cæcus esse aut cæco modo agere censendus non est. Et verò, vt aliqua opinioni probabili cæcitas inesset aut ignorantia, an illa est cæcitas de quâ Christus agit, & quæ in foueam ducit? Hoc inquam quæro, an Christus isthic asserit omnem omnino cæcum in foueam prouere, & omnem omnino cæcitate peccato mortali esse obnoxiam? Sanè de Pharisæis isthic loquitur, quos paullò antè egregiè perstrinxerat hypocrisis, id est malæ fidei fictæque virtutis: illos inquam, qui legem naturæ de honorandis parentibus non ignorabant, sed peruertebant nefariè, quique meris falsimoniis & legem Dei & populum deprauabant. Denique hos hypocritas esse asserit *de quibus bene prophetauit Isaias: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Tales autem cæcos, id est voluntariè & affectatâ cæcitate laborantes, quorum cor longè est à Deo, asserit in foueam ducere. An idcirco cæcitatistam damnabilis & impiæ dicendus est hoc loco condemnari is, cuius cor adeo non longè est à Deo, vt non aliud velit nisi scire quid Deus à se

Dissoluntur ea quæ obiciuntur ex scripturis.

Prima obiectio.

Matt. 15.
v. 14.

Wendr.
sup. sect. 2.
s. 2.

Matt. 15.
v. 6. 7. 8. 9.

Ibid. v. 8.

exigat : sanctamque eius voluntatem cum certò nequeat assequi & interpretari , eam sequitur quam Dei voluntatem esse prudenter iudicat , probabilibus inquam inductus fundamentis ? Sanè ne per umbram quidem hic est Scripturæ sensus. Cæci in foueam cadunt , sed malitiâ & peruersitate suâ cæci : error , sed affectatus , in peccatum proruit , non verò inculpatus & inuincibilis : vti tractatu superiore planum fecimus. Probabilem autem opinionem quisquis sequitur , non est quòd sibi à foueâ extimelcat. Nam vt rectè Psalmista , solus is qui *parturiit ini-* Ps. 7. v. 15.
justitiam... & peperit iniquitatem , lacum aperuit & effodit 16.
eam ; & incidit in foueam quam ipse fecit.

Secunda
obicitio.

Alter è sacrâ pagina locus est è Prouerbiis desumptus , *Est* Prou. 16.
via que videtur homini recta , & nouissima illius ducunt ad mor- v. 25.
tem. Quid validius inquit Wendrockius ? Et quid imbecillius inquam ego , vt pedem figat , suumque commentum fulciat ? Est , inquit Sapiens , aliqua via quæ videtur homini recta , & quæ tamen ad mortem ducit : igitur omnis via quæ videtur homini recta ducit ad mortem , id sanè prorsus non sequitur. Neque id etiam asserit Sapiens. *Quid enim est aliud via que videtur recta & non est* , inquit Wendrockius , *nisi falsa probabilitas* ? Ita sit vt vult. Ergo ducit ad mortem ; hoc certè prorsus nego : neque consecutionem eam esse legitimam vlli , ne sibiipfi quidem facile comprobarit. Est sanè via aliqua quæ videtur homini recta ; *via nempe cupiditatis* inquit A lapide , *affectus* A Lapide
inordinati , voluptatis , ambitionis ; hæc hominibus affectione in cum
nimiâ excæcatis recta videtur , honesta , & commoda ; & tamen loc.
non nisi morte concluditur. Istud autem quid hic facit ad rem ? aut cur eiusmodi fallaciæ , in re sane grauissimâ obtruduntur ? hoc certè est Scripturis abuti ; & ex sacris oraculis temerè prorsus patrocinium quærere falsitati.

Tertia ob-
icitio.

Tertium & palmare est , quod ex Euangeliiis affert. *Nulla*
inquit vmquam opinio falsa , fuit probabilior , quàm ea quâ Ju-
dæi , quibus minùs bene cum vxoribus conueniebat , fas esse cense-
bant dare illis libellum repudij ; nullus id apud ipsos doctus vel Matt. 19.
suspicebatur illicitum. Apertè enim id permiserat Moyses ad duri- v. 3.
tiam quidem cordis eorum , vt ait Christus. At id vnde poterant
elicere ? Et tamen ex Christi verbis , qui repudium , tantùm ad
duritiam cordis declarat esse concessum ; & demissam ab aliquo vxo-
rem

rem sine adulterio duci non posse, constans Patrum traditio conclusit, numquam Judæis repudium licuisse. Ita sit Wendroki. Verum an ii Patres qui asserunt Judæis numquam licuisse repudium, ac proinde contra legem naturæ peccasse materialiter, etiam dicunt formaliter peccasse, qui istud sibi permittente Moyse, ne suspicabantur quidem, ut tute dicis, esse illicitum? Hoc autem Patres si non asserunt, quid locus hic ad rem nostram quæstionemque quam tractamus pertinet? Deinde quo quæso auctore id tam præfidenter asseris, probabilem fuisse apud Iudæos sententiam, sine crimine licuisse dare libellum repudii; cum deinde fatearis, nullum doctum vel suspicatum fuisse id esse illicitum? hoc verò si nemo suspicabatur, jam non id erat ipsis tantum probabile, sed & certum. Et tamen peccarunt inquis. Hoc profectò nemo Sanctus Pater dixit, de iis qui illud non suspicabantur non esse illicitum. Verum ut dicam quid sit de re, facile erit eam expedire ex

D. T. in 4.
dist. 33. q.
2. a. 2.

D. Thomã in Magistrum Sententiarum. Testatur is, de Iudæorum repudiis, duplicem fuisse Patrum & Theologorum opinionem; & quosdam quidem censuisse, quòd *quamvis repudiare uxorem atque alteram ducere, per se sit malum, tamen ex permissione Divinã licitum factum*, dispensante nimirum per Moysen Deo, idque *ob duritiam cordis Judeorum*; id est, ad euitanda grauiora mala, quæ cæteroquin ob peruersitatem populi erant euentura. Quomocumque autem dispensatum sit in lege, si verè dispensatum est, contra legem non peccari manifestum est. Itaque ex illorum sententiã, ne materialiter quidem peccarunt Iudæi; cum per Moysis indulgentiam, lex naturæ fuerit refixa. Alii autem, inquit D. Thomas, censuere eos qui sub lege, uxorem dato libello repudij dimittebant, non fuisse excusatos à peccato, quamvis excusarentur à pœnã secundum leges infligendã; & sic libellum repudij permissum fuisse propter maius malum cobibendum, scilicet propter uxoricidium, ad quod Iudæi proni erant propter corruptionem irascibilis: sicut & permissum eis fuit fœnerari extraneis, propter aliquam corruptionem in concupiscibili, ne scilicet fœnerarentur cum fratribus. Et tamen nec extraneis quidem fœnerari ipsis licuit absque scelere, quamvis à pœnã fœneratorum per leges constitutã aut inferendã, essent absoluti. Sic sanè & modò à Republicã meretricium aliquando permittitur, id est, auctoritate publicã non punitur; & tamen non exercetur absque peccato. Peccarunt itaque

De libello
repudij dis-
plex est Pa-
trum sen-
tentia.

Neutra fa-
uet VVen-
drokio, aut
ad eius rem
facit.

que Iudæi, non quòd probabile id ipsis esset, indulgentiâ Legislatoris sublatam esse legem; nullâ enim ratione id ipsis erat probabile: sed quod legis pœnam indultum cum esset euadere, legem ipsam naturæ, Dei que mandata deinceps haberent, neque de eorum obseruatione magna ipsis esset curatio. Rectè igitur conclusit constans Patrum traditio, numquam Iudæis repudium licuisse. Rectè etiam concludet vnusquisque, eos semper idcirco peccasse, non materialiter tantum, sed & formaliter. Verùm quomodò exinde concludet Wendrockius, eos quibus verè probabile est legem non obstringere, si verè tamen lex obstringat, peccare etiam formaliter, opinionem probabilem si sequantur? Hoc tamen ex allato Scripturæ testimonio fuerat conficiendum: aut fallendi tantum gratiâ istud afferri, fit illic manifestum.

Atque hæ sunt ex sacris paginis ab iis adductæ probationes: 23.
Aduersari
in afferen-
dis auctori-
tatibus,
semper sup-
ponunt id
quod pro-
bandum
est.
 ex quibus, quam fidem mereantur in aliis, quas congerunt Patrum auctoritatibus, quasque longum esset persequi imò inutile, facilis erit conjectura. Qui enim sacro-sanctis testimoniis sic abutitur, quid is in humanis peruertendis non audeat? In quibus id sedulo aduertendum est, semper eos supponere, vt ajunt, quod probandum est; scilicet errorem materiale, qui per probabilem opinionem si falsa sit committitur, semper culpæ esse obnoxium. Hoc autem, quod tamen probandum erat, cum populo imposuere, tum verò Patrum fulmina, quibus illi qui voluntariâ cecitate & peruersitate mentis in errores se conjiciunt, acerrimè perstringuntur, hi auctores, promiscuè etiam in eos qui innocenter errant, à Patribus intorta esse inuidiosè quidem, sed falso criminantur. Quòd certè est agere fide non optimâ; aut sanè ita affectionibus suis esse excæcatum, vt in Patribus videant id quod non est, & videre tamen quod præfractè volunt.

Denique amicè mihi monendus est Wendrockius, ne populo 24.
Non distin-
guan: inter
errorem la-
cè sumpti,
& errorem
Theolog. cū.
 erroris & erronei vocabulis malè perceptis imponatur, vt eum quem Theologi harum vocum sensum statuunt & differentiam, non dissimulet, & quod peius est, non confundat. Nam vt præclare Cardinalis Lugo, *Erroris vox latissimè sumpta, attribui potest cuilibet propositioni falsæ in qualibet materiâ. Nam qui falsum credit, errat à vero & decipitur. Communiter tamen ea vox* Lugode
 Fide disp.
 20. n. 73.
 solet

solet restringi ad falsum, quod opponitur non solum verò, sed evidenti, vel certo quod apud omnes communiter certò scitur. Nec appellatur ^{ponitur} error in Philosophiâ quelibet opinio falsa, sed que opponitur dogmati ^{differencia.} certo, & pro tali apud Philosophos recepto. Quare in Theologiâ non dicitur error, nisi qui certe alicui veritati aduersatur, que apud Catholicos & Theologos pro certâ habetur. Aliud est igitur sequi sententiam erroneam, id est errantem, aliud verò longè, sequi opinionem in Theologiâ erroneam, id est veritati quæ apud Theologos pro certâ habetur, aduersantem: certum est enim in moribus actionibusque dirigendis neminem hanc sequi posse.

25.

Wendr.
sup. sec. 2.
§. 1.D. Tho.
quodl. 3.
a. 10.Ibidem
sed con-
tra.

Cur verò differentiam hanc dissimulat Wendrockius, nisi vt tenebras rei claræ offundat, iisque inuoluat incautos? En nouum malæ fidei exemplum. Asserit D. Thomæ esse sententiam, neminem absque crimine sequi posse magistrum probabili ratione opinantem & docentem. Et vt id planum faciat, affert verba D. Thomæ, & quasi si apertè pro se starent, maiusculis ea caracteribus exprimit. Verba hæc sunt: *In his que pertinent ad fidem & bonos mores Nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicuius Magistri; in talibus enim ignorantia non excusat.* Triumphare hîc sibi videtur Wendrockius. Verùm ageris; illud interrogo, quid hic erroneæ opinionis nomine Sanctus intelligat? an illam de quâ hîc disputamus, quæque errorem latissimè sumptum continet? ne per vmbra quidem. De erroneis in Theologiâ opinionibus agit, quæque veritati apud omnes receptæ aduersantur. *In talibus dicit ignorantiam discipuli non excusare. Nec potest, inquit, excusationem habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequantur Consulere enim debet quis regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Ecclesie auctoritate percepit.* Et vt Sole clariùs mentem suam aperiat, pateatque omnibus, de quibus erroneis opinionibus agat, easque esse secundi generis, sic demum concludit. *Qui ergo assentit opinioni alicuius Magistri contra manifestum Scripture testimonium, siue contra id quod publicè tenetur secundum Ecclesie auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.* Atque hi sunt, inquit eodem articulo, de quibus dicitur, *si cæcus ducatum ceco praestet, nonne ambo in foueam cadunt?* Quid hisce verbis D. Thomæ potest

Dissimulat
hanc diffe-
rentiam
Wendrock-
ius, vt D.
Thomam
à se flare
ostendat.

potest esse euentius? Et cur ea Wendrockius non exhibuit? dissimulauit enim uerò, ut falleret, incautisque ut imponeret eam esse sententiam D. Thomæ, nullum excusari si sequatur quamcumque errantem opinionem alicuius Magistri, quantumuis probabilem. Cum tamen manifestum sit, non nisi de falsis planè, quæque ab omnibus falsæ habentur, & non nisi pertinaciter defenduntur, Sanctum loqui. An autem hoc sit agere bonâ fide, & ut virum frugi decet, modesti iudicent. Et hæc quidem Wendrockio dicta sint; cui, utpotè ex latebris sua tela contorquenti, & istud ex D. Augustino monitum lubet mantissæ loco addere, *Tu uerò in latebras tuas redi, nec quidquam insidiare sub nomine ueritatis.*

D. Aug. l.
de uil.
cred. c. 14.

Male confundis ueritatem & peccatum Sinnichius.

Verùm antequàm de hâc tabulâ manum tollam, est & in quo Sinnichium de bonâ fide, in proferendo pro se D. Augustini testimonio, interpellem. Istud depromit ex libro de utilitate credendi. *Tria sunt, inquit Augustinus, uelut finitima sibi in animis hominum, distinctione dignissima; intelligere, credere, opinari. Quæ si per seipsa considerentur, primum semper sine uitio est, secundum aliquando cum uitio, tertium numquam sine uitio.* Ita est, uerba sunt Augustini. Et quid deinde? *Si numquã sine uitio, est opinari, inquit Sinnichius, numquam ergo non uitiosum. Rursus si numquam non uitiosum, profecto numquam non inordinatum, numquam non monstruosum, numquam non nature rationali dissentaneum.* Egregiam enim uerò collectionem, ut probet id de quo disputamus! nam ut opinio uitium nature sit ueritatem penitus penetrare impotentis, an eiusmodi uitium id esse asserit Augustinus, ut peccato aut sceleri uerti aut debeat aut possit? Cæcitas, surditas, aliæque membrorum mutilationes, nature uitia sunt, & numquam homini insunt sine uitio; an idcirco scelestum est, cæcum esse aut surdum? Sic fanè, ueritatis penitus peruadendæ impotentia, uitium nature sit, hebetudo nimirum intellectûs: an ideò nemo, sine scelere, ueritatis ignorans est, nemo sine scelere opinatur? Sanè jam in sceleratorum ordinem redactus est Augustinus ipse, qui quamplurimas ubique opiniones suas in medium producit, atque sæpissimè de se fatetur *Ita mea fert opinio.* Et ne abeamus longè, hunc ipsum librum, ex quo allata est Augustini sententia, ita post paucas lineas orditur. *Quandoquidem hereticus est, ut mea fert opinio, qui &c.* Opinatus est ergo Augustinus ipse, & cum opinio *numquam sine uitio sit, numquam*

26.

Sinnich.
in Saule
exrege l.
1. c. 97.
§. 364.

D. Aug. l.
de uil.
credendi
c. 11. to. 6.

numquam non monstruosa, numquam non nature rationali dissentanea, jam fanè patet in quem ordinem à Sinnichio redactus sit Augustinus. Non quæramus itaque nodum in scirpo, neque vt Latine loquamur, inuoluamus rem. Longè fanè differunt, vitium naturæ & peccatum: de illo non quærimus, de hoc disputamus. Tu dicis Augustinum docere Opinionem esse naturæ vitium; ego verò à te peto vbinam Augustinus dicat, opinionem omnem peccatum esse, & scelera esse ea omnia quæ ex opinione probabili perpetrantur? Hoc verò si non ostenditur ex Augustino, nihil profus agitur ad rem nostram quod sit.

27. Non tamen hîc hæreo. Causatus enim sum, fide non bonâ producta esse Augustini verba; sensu videlicet quem, cum hæc proferret, non habuit Augustinus. Fateor; dixit Augustinus hoc loco opinionem *numquam esse sine vitio*, Quinimò, quodd miror à Sinnichio omissum, paucis antè lineis, opinantes rigidissimâ censurâ perstringit; *Tria, inquit, sunt hominum genera, profectò improbanda & detestanda. Vnum est opinantium.* At de quibus opinantibus hîc agitur? Dicam. Certè nihil est manifestius, quàm quodd de Manichæorum opinionibus toto hoc libro sit Augustini disceptatio; quem quidem ad Honoratum amicum suum conscripsisse se testatur in præmio, quem adhuc nouerat illorum erroribus detineri. Nolebant illi aut credi Ecclesiæ, aut quidquam ratione intelligere; sed opinione suâ volebant omnia circumscribere & definire: neque vllâ aut Scripturarum auctoritate, aut ratione inquirenda esse dogmata, quàm quæ ipsi opinione suâ tamquam rata & fixa statuebant; neque vlteriùs earum veritatem esse inuestigandam; satis esse, sese sic opinari. Atque hic erat apud Manichæos docendi modus. Contra hos inuehitur Augustinus; de his dicit improbandos profectò esse & detestandos. Et hanc quidem eius esse mentem, clarissimè euincit orationis contextus. Cùm enim dixisset, *Tria esse hominum genera profectò improbanda & detestanda, Vnum opinantium*: vt ostendat de Manichæorum opinandi genere sese loqui; statim subiungit, *id est eorum qui se arbitrantur scire quod nesciunt.* Et mox quibusdam interjectis, vt euidentiùs se de Manichæorum opinandi modo loqui demonstret, *opinari, inquit, duas ob res turpissimum est; quod discere non potest, qui sibi iam se scire persuasit;*

Item malè fide pro se affert locum Augustini in quo non de probabili sed de Manichæâ opinione loquitur.

Et per se, ipsa temeritas non bene affecti animi signum est. Quid verò hæc ad opinionem probabilem, de quâ nobis lis est, pertinent? an modus probabiliter opinandi, quidquam cum Manichæorum opinandi genere, vel per speciem habet commune? *Primum* de illo, turpissimum esse asserit Augustinus sic opinari. Probabili autem ratione opinari, id est prudenter iudicium ferre, quisquam hominum, ne dicam Augustinus, dicet esse turpissimum? *Deinde* qui probabiliter opinantur, non arbitrantur, id est non statuunt *certò se scire quod nesciunt*; sed quod non planè sciunt, arbitrantur se probabili saltem ratione assequi. *Tertio*, qui probabiliter opinatur, doceri & potest & vult, neque quidquam tantoperè optat quàm de veritate penitus instrui; rationes omnes adhibet indagandæ veritatis: quam quia non datur funditus peruestigare, gaudet saltem probabili ratione sibi eam esse compertam. *Quarto*, temeritate non agitur; nam prudenter rationem rebus applicat, neque adhæret nisi verè probabilibus, dum certas inuenire in manu eius non est. *Quinto*, optimè *affectus est animo*; nam istud optat, istud sibi præfixum habet, veritatem inquirere, eique inuentæ omni studio penitus inhærere.

Sincerè explicandi sunt Patres, ne alioquin populo videamur velle impetere.

Cùm ergo tanta sit inter Manichæum opinandi genus, probabilemque opinandi modum diuersitas, cur ea quibus Augustinus illos infectatur, probabili opinandi modo tam perperam applicantur? cur dissimulatur Augustini mens? hoccinè est Sanctos Patres pro se asserre, an ad proprium sensum detorquere? Obsecro Sanctorum mentem sincerè explicemus, eorum verba dum proferimus, ne alioquin veritati nubem obducere, & legentes decipere velle videamur. Sed satis sit. Ego ad alia me accingo. Istud enim ostendendum nunc est, communem totâque Ecclesiâ peruulgatam sententiam, solidissimis nixam fundamentis, tenues auras, quantumuis malignas, non exhorrescere; eamque ventis aduersis non tam commoueri, quàm inuictum veritatis robor ostendere.

28.

S. V.

S. V.

Conscientiam in actionibus decernendis sequi posse sententiam probabilem, auctoritate imprimis, & communi, toto orbe, proborum praxi probatur.

29. **E**T primò quidem auctoritate, è communi & peruulgato grauiſſimorum Theologorum ſenſu & conſenſu petitâ, firmanda eſt hæc res. Scio equidem Wendrockium iſtud argumenti genus contemnere; illudque facilè repulſurum, *ſi contra ſe, pro decem Caſuiſtis*, id eſt Theologiſ, *producantur decem millia*, prout jactat, glorioſè enim uerò, ſed neſciò an ſatis ſobriè: quid enim aliud dicat in foro rabula? Operæ pretium tamen me facturum exiſtimo, ſi quàm magnificè de Theologorum, vnanimiter in vnâ ſententiam conſpirantium auctoritate, ſenſerit Eccleſia Catholica, in medium proferam: non ut Wendrockium nimix inſolentiæ diſpudeat, fruſtrâ enim id agerem: later in tenebris, & in tenebris facilè perfricatur frons; ſed ut nemo Catholicus diſteriis eiufmodi moueatur, quæ per Theologorum latus, ipſam Eccleſiæ authoritatem dignitatemque impetunt. Notæ ſunt Lutheri Caluiniq; fraudes, nota artificia; omnes præ ſe contemnunt hodiernos Theologos; Theologiam modernam à multis ſæculis non niſi cymmerias clamant eſſe tenebras; & ne ex hæc parte obruantur, auctoritatem illis conantur detrahere, arma inquam, quibus ſe vident illicò debellandos. Neque multis tamen lubet, Theologorum vnanimi conſenſu rem vnâ docentium, auctoritatem aſſerere: Patrum in Concilio Vienneniſi, Summiq; Pontificis Clementis Quinti, hoc eſt Eccleſiæ totius ſenſus Catholico homini hæc in parte ſufficiet. Cùm itaque diſputatum fuiſſet in Concilio, an paruulis in Baptiſmo præter originalis peccati condemnationem, etiam Gratia ſanctificans Virtutesq; infunderentur; & veteres quidem aliquos Theologos pro ſe haberet durior id negantium ſententia, modernorum autem vnanimis conſenſus pro pueris ſtare; ita rem definit cum Concilio Pontifex. *Verùm, quia quantum ad effectum Baptiſmi in paruulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi contrarias opinio-*

Quanta in Eccleſiâ auctoritatis ſit communi Theologorum conſenſus.

Theologos contemnere hæreticorum mos eſt.

Vide ſupra n. 16.

Clementina vnica de ſumma Trinit.

nes habuisse ... Nos opinionem secundam (que dicit tam paru-
 uulis quam adultis conferri in Baptismo informantem Gratiam &
 Virtutes) tanquam probabiliorem , & dictis Sanctorum , ac Do-
 ctorum modernorum Theologiæ magis consonam & concordem , sacro
 approbante Concilio, duximus eligendam. Hinc optimè ratiocinatur
 ad rem nostram Melchior Canus. Si ergo, inquit , in re, que olim
 inter ipsos etiam Scholasticos Theologos controuersa fuerat , opinio con-
 cors juniorum, tanti apud Patres in Concilio fuit : quanto magis nos,
 res omni tempore ab scholâ præscriptas tenere ac reuereri debemus? Et
 post pauca, sic demùm concludit. Scholæ igitur communem consen-
 sum, non nisi impudenter & temerè rejiciemus. Hisce fidem si non
 habeant aduersarii ; ego sanè fidenter dico, Ecclesiæ me judicio
 prorsus acquiescere. Credulitatis verò nimix si me arguant, istud
 cum D. Augustino constanter profitebor , credidisse me Ecclesiæ
 fame celebritate, consensione, vetustate roboratæ. Vos autem & tam
 pauci, & tam turbulenti, & tam noui, nemini dubium est, quin
 nihil dignum auctoritate præferatis.

Canus de
 loc. The-
 olog. l. 8,
 c. 4.

D. Aug.
 lib. de
 viil. cred.
 To. 6.

Sententiã
 Communẽ
 libris im-
 pressis te-
 nuere au-
 ctiores cen-
 tum octo-
 ginta no-
 uem.

30.
 Ut autem constet quanto Theologorum omnium consensu
 recepta semper fuerit , quam proposuimus, sententia , exinde id
 conficitur , quòd ne vnus quidem sit Theologus aut juris Diuini
 humaniue Consultus in Ecclesiã , qui contrariam sententiam li-
 bro impresso vñquam ediderit & propugnarit , præter vnicum
 Sinnichium & aliquot anonymos veteris Ecclesiasticæ auctori-
 tatis , vt sese jactitant, assertores. Nullus verbis expressis docuit,
 numquam licere ex opinione vllâ probabili quidquam agere sine
 peccato : item certò constare debere de veritate rei , antequàm
 Conscientia quidquam de re faciendâ definiat ; & nisi veritas ipsa
 attingatur, semper peccatum committi ; nullus inquam, isthæc
 dicta dixit, nullus docuit. Et ex aduerso, tam peruulgata est ,
 quam proposuimus , sententia , vt præter eos qui me fugerunt ,
 centum octoginta nouem sint auctores grauissimi , qui eam pu-
 blicè lucubrationibus impressis, Ecclesiã spectante , Pontificibus
 consciis & approbantibus euulgarunt. Horum omnium auctorum
 nomina ad calcem hujus Tractatus quarti dabo ordine alphabe-
 tico. Inueniet in illo Lector Episcopos, Archiepiscopos, Cardi-
 nales, Doctores Theologiæ & vtriusque juris celeberrimos ; om-
 nium denique ordinum & Scholarum Magistros toto orbe cla-
 rissimos, vno ore sententiæ huic tamquam indubitatæ suffragari.

Et

Et quamquam aliqui (pauci tamen) ex his inter se dissentiant , an ex duabus probabilibus, eligenda sit probabilior, an verò sufficiat probabilem esse, impunè vt possit eligi, tamen in hóc omnibus conuenit, certò & indubitato veram esse non debere semper opinionem eam quæ praxi à Conscientiâ adhibetur. Nam vt-cumque probabilior sit quæ adhibetur, numquam tamen veritatem certò attingit, sed ratione tantum probabili & verisimili; adeoque ultra probabilitatis terminos non ascendit. Omnes igitur hi auctores, nouis illis Theologiæ moralis, sed inauditæ, restauratoribus aduersantur; qui tamquam basim veteris austeritatis in Ecclesiam reducendæ statuunt, semper peccari agendo, cum veritas ipsa non attingitur: atque adeò sic ex opinione probabili agere, semper esse illicitum & culpæ obnoxium; quòd nempè veritatis non attingendæ, id est, peccandi formaliter, in-quiunt, periculum adeatur.

31. *Secundò* præter hos centum octoginta nouem auctores, scriptis egregiis claros, sententiam nostram asseruisse dicendi sunt Episcopi & Theologi, qui vniquam toto Christiano orbe, quæstionem aliquam Conscientiæ forum spectantem, ex opinione tantum probabili deciderunt, licitumque iudicarunt quod fortè erat illicitum. Nisi quis sit adeò insolens, vt omnes illos spectatissimæ virtutis viros, lethaliter velit peccasse; atque adeò, cum populum in errorem induxerint nec vniquam errorem reuocarint, æternis esse ignibus condemnatos. Et quid si ex his multi, ab Ecclesiâ, Sanctorum Catalogo sint adscripti? Vt rem exemplo explicemus: approbati fuere Montes Pietatis in Belgio in quibus scænus enorme persoluitur, accepto pignore. Approbationi subscripsere Episcopi Belgii septem, teste Ludouico de Scildere, & in his Archiepiscopus Iacobus Boonen, & Gandensis Episcopus Antonius Triefst. Subscripsere præterea Doctores Theologi Louanienses octo, & inter hos Cornelius Ianssenius, postmodum Episcopus Yprensis. Atque ex eorum iudicio, in hisce Montibus scænera per Belgium, etiam modò præstantur. *Et tamen*, inquit præclare Scildere, *non nisi probabilis est eorum iustitia: cum illis, in multis plures contradixerint, vt ex consultatione Episcoporum & Doctorum aliunde satis patet.* Aut igitur dicendi sunt, existimasse se ex probabili opinione legitimè & inculpate agere, aut sanè dicendi sunt, *cæci & duces cæcorum*; quòd non quæ tutiora erant, consulen-

Item omnes Theologi & Episcopi, qui ex opinione probabili casus Conscientiæ resoluunt.

Scildere
de Consc.
tr. 2. c. 2.
§. 2.

confulentibus responderint. Et si ambo in foueam prolapsi sunt, tum qui Montium fœnora dixerunt esse licita, tum qui ea exege-
runt aut præstiterunt, jam sanè magna pars Belgii in æternum
corrui exitium.

Item omnes
Doctores
Theologi
qui in A-
cademiis
sententias
probabiles
etiam juris
naturæ pro-
posuerunt
& propu-
gnarunt.

Tertiò sententiam nostram liquidò profitentur, quicumque in
Academiarum Scholis Doctores, disputationibus publicis & the-
sibus, vt solet, impressis proponunt propugnantque opiniones
probabiles, licèt oppositæ sint probabiles, quædam probabiliores,
omnes verò tutiores. Harum autem Thesium exhibitiones, in
omnibus toto orbe Christiano Academiis, sunt frequentissimæ.
Certè in folis Academicis publicisque Scholis Louaniensibus, ab
anno 1640. circa varias juris naturæ probabiles opiniones, pro-
positæ fuerunt & typis impressæ theses omninò quadraginta no-
uem; quas summâ diligentiam collegit Ludouicus de Scildere,
libroque suo inseruit. Operæ erit pretium eas isthic accurratè
expensas legere. Vbi & istud non indiligenter notatur, quasdam
ex illis à Doctoribus esse propositas, *qui tenent illicitum esse in ma-
teriâ juris naturæ, sequi opinionem probabilem, tutiore relictâ.* Verùm
hïc non hæro, fortius vrgenda est res.

Peto enim an quotquot sunt in Academiis Doctores, qui pro-
babiles & non omnino certas discipulis sententias exposuerunt,
peccati mortalis statuendi sint rei, *quod nempe ceci fuerint du-
cesque cæcorum?* Deplorandam enimvero Magistrorum condi-
tionem, hoc si ita sit! non enim video quâ ratione sanctissimum
quemque, qui pro cathedrâ docuit, ab æternâ damnatione pos-
sim eximere; nisi istud dixero, omnes omnino docuisse quod
certum est, neque ad minimum quidem vnguem à veritatis a-
pice descivisse. Hoc autem quâ fronte quælo dixero, qui pas-
sim video à doctissimis viris contraria profus doceri, & quæ v-
trimque vera esse non possunt? alteruter ergo dicendus est er-
rasse. Et cùm nullus error, prout mordicus defendunt aduer-
sarii, à peccato errantem excuset, constat jam profectò al-
terutrum lethali crimine intricari: errorique, hoc est peccato
mortali immortuus si sit, ignibus æternis esse addictum. Enim-
vero manifestum hoc est aduersariæ doctrinæ consecrarium. Iam
autem sic pergo: ponamus inquam, duorum sanctitate & doctri-
nâ illustrium virorum, in contraria tamen abeuntium opinio-
nès, D. Bonaventuræ, inquam & D. Thomæ. Certè D. Antonino
teste,

D. Antonin. l. 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10.

teste, sententia D. Bonaventuræ fuit, hominem in mortale scelus prolapsum, *teneri statim confiteri sub precepto, habitâ copiâ Confessoris.* Negat id tamen D. Thomas. *Beati Thomæ opinio*, inquit D. Antoninus, *communis tenetur, quæ tamen minus tuta videtur.* Ita ille. Ego verò rem meam sic absolvo. Neutra sententia certa est. Vtraque hætenus est probabilis, quamvis D. Thomæ sit probabilior. Alterutri ergo subest error, contrariæ sibi cum sint, & ex diametro oppositæ. Errorem itaque docuit aut hic aut ille; cæcus fuit alteruter & dux cæcorum. Alteruter itaque ex aduersariorum mente peccati mortalis reus fuit. Neque sententiam alteruter reuocauit, sed ei est immortalis: itaque mortali crimine implexus, ex hac vitâ discessit alteruter. Non enim per ignorantiam quantumuis inuincibilem, aut bonam fidem excusari quemquam à lethali crimine, palmarium est aduersariorum dogma. Aternis itaque ignibus addictus est alteruter. Et tamen legitime & Canonicè Sanctorum numero adscriptus est vterque: canonizatus ergo est, totiusque Ecclesiæ cultui propositus, damnatus aliquis. Errat itaque manifestè Ecclesia quæ vtrumque Doctorem vniuersi n colit; cum certum sit, alterutrum æternis ignibus cruciari. Atqui hinc denique conficio, neutri, id est neque D. Thomæ, neque D. Bonaventuræ, sacros honores sine scelere posse exhiberi; cum certum necdum sit vter errarit, atque aded quemcumque colueris, manifestum subeas periculum, colendi aliquem inferni supplicii deuotum atque hostem Dei. Quæ omnia quàm sint absurda, quàm sint impia, & auditu horrida, nemo non videt nisi qui cæcus est, & cæcitate suâ nihilominus delectatur; renebrasque suas quamuis cymmerias, Soli vult offundere. Hæc tamen & plura eiusmodi dictu horrida, aduersariorum solemne dogma liquidissimè consequuntur. Quæ quidem numquam eneruabunt: neque Doctorum in ambiendis cathedris sollicitudinem, neque in exponendis sententiis studium, quantumuis sincerum, à peccato mortali eximent, quamdiu non fatebuntur, opiniones probabiles licitum esse Doctoribus docere, & doctis sequi.

34.

Quarto denique, in sententiam nostram conspirent necesse est, quotquot sunt in Ecclesiâ juris periti qui legum apices commentantur; qui intricatissimis juris adeundi, possidendi, dissoluenendi quæstionibus quotidie implicantur; qui in Senatu jura

Item omnes iuris-consulti, iudices, Consiliarii qui edant,

Q

Aut D. Thomas, aut D. Bonaventura non est cogendus ut Sanctus, si non liceat ex opinione probabilis dare responsa.

opinione
probabili,
certa dant
responsa.

dant, mutant, adimunt; qui Regem Rerumque publicarum consiliis & administrationibus adhibentur. Nam cum id sit certissimum, plurima & fere omnia quæ aguntur, probabilibus tantum esse nixa fundamentis; nisi opinionem probabilem Conscientiæ efformandæ, prudenter, adeoque inculpate sese adhibere posse censeant, sanè actum est de omnibus; & jam fere perijt orbis vniuersus.

Omnes de-
nique toto
Christiano
orbe viri
probi &
cordati.

Dicendum est itaque non Theologos modò omnes, pro nostrâ stare sententiâ, sed & quotquot sunt viri sapientes & probi, qui eam dum factis sequuntur, calculum nobis adiiciunt, & iudicio suo censendi sunt eam approbare. Nisi profectò omnes hos sceleratos esse dicamus, & Cōscientiæ suæ dictamini pertinaciter refragari; quod horribile est auditu, & prorsus incredibile. Ex quibus omnibus istud conficio, probabilem vt minimum dicendam esse hanc sententiam, siquidem teste Aristotele *probabilia sunt quæ videntur omnibus aut plurimis, aut sapientibus; & in his, vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus & probatis.* Sapere autem velle præ omnibus & contra omnes, nescio an id sit admodum sapere. Illis autem rerum nouandarum cupidis, istud rursus ex D. Augustino ingeram: *Vos autem & tam pauci, & tam turbulenti, & tam noui, nemini dubium est quin nihil dignum auctoritate præferatis.* Interim istud meminerint Prophetæ Isaïæ oraculum. *Ve qui spernis, nonne & ipse sperneris?*

35.

Arist. 1.
Top. c. 1.D. Aug.
1 de Cred.
vilit.Isa. 33.
v. 1.

Sententiam
confirmat
auctoritas
D. Augu-
stini.

Tandem vt locum hunc ab auctoritate petatum concludam, tam clara est hæc in parte D. Augustini sententia, vt nesciam quo artificio possit obfuscari. Agit de viro iusto sub Imperatoris sacrilegi signis merente stipendia, & belli fortassis iniusti causam propugnante. Quæri posset an id licite agat? Respondet Sanctus Doctor. *Cum ergo vir iustus, si fortè sub Rege, homine etiam sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuicæ pacis ordinem seruans; cui quod iubetur, vel non esse contra præceptum Dei, certum est, vel utrum sit, certum non est: ita vt fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi: quanto magis &c.* Quid hæc auctoritate potest afferri euidentius in meam rem? Criminis absoluit Augustinus militem nefarii Regis auspiciis militantem, non tantum quando certum ei est, bellum iustum esse quod inferitur,

36.

D. Aug.
1. 2. 2. cont.
Faust. cap.
75. 10. 7.

ferur, sed etiam tum *cum certum ei non est*, bellandi causam esse iustam. Quod si autem de belli iustitiâ certitudinem non habet, sanè opinionem tantùm probabilem de æquitate causæ quam propugnat, habere dicendus est. Et tamen cum hâc agentem militem, Imperatorisque sui mandatis obsequentem, ab omni prorsus crimine absolvit Augustinus. Censet itaque manifestè, probabilem opinionem, ab omni culpâ, eam dum sequitur, Conscientiam excusare.

37. Verùm istud etiam ex hoc Augustini loco jam vrgeo. Quâ inquam, ratione aduersarii toties ingerant, eam D. Augustini mentem esse, semper peccari quoties etiam per errorem inculpatum veritas rei, aut iustitia actionis non attingitur; cum hîc euidenter asserat, *Virum iustum, si fortè sub Rege etiam sacri-lego militet, rectè posse illo iubente militare etiamsi fortasse reum Regem faciat iniquitas imperandi*, dummodo militi id non constet. Certum est enim si bellum iniustum sit, militis actionem iniustam esse materialiter, cum à iustitiâ causæ prorsus aberret. Aberrat miles, & tamen rectè eum militare & agere asserit Augustinus. Non igitur id ex Sancti Doctoris mente est, peccatum esse quod culpæ vertatur & vitio, quoties aut per errorem inuincibilem & inculpatum, aut per opinionem verè probabilem, à lege, aut à verâ Dei mente iustitiæ aber-ratur; quod tamen semper declamant aduersarii. Volunt illi semper peccato lethali esse obnoxiam actionem illam, quæ iustitiam rei non attingit. Et tamen ecce militem iniusto fortassis bello, bonâ fide dantem operam; sententiamque pronuntiat Augustinus, rectè id fieri. Sed satis sit; auctoritatibus datum est satis: rationibus altiùs promouenda est res.

§. VI.

Conscientiam in actionibus discernendis sequi posse sententiam probabilem, ratione demonstratur.

38. **E** Quidem scio, argumenti genus quod à ratione petitur, ab aduersarijs prorsus rejici, humanas per contemptum vocari ratiunculas, Aristotelica sophismata Ecclesiasticis dogmatibus

Q 2

non

*Deus nihil
potest præ-
cipere, quod
rationi ad-
uersetur.*

non esse inferenda, neque ab Academiâ petendas esse morum re-
gulas, sed à veteri Ecclesiâ, passim ab iis proclamari. Scio, in-
quam hæc omnia; sed & scio quò hæc vergant. Rationem om-
nem volunt extingui, neque illius rationem vllam haberi, quòd
eâ se videant penitus conficiendos. Verùm & istud scio, nihil
inaprimis esse in omnibus quotquot fide Christianâ circumplecti-
mur mysteriis, quod contra rationem sit; quamvis sint pluri-
ma Diuinitatis arcana quæ præter rationem sint, id est quæ ra-
tione solâ non datur assequi, & nihilominus indubitâ profus
tenenda sunt fide. In his verò quæ mores spectant, quæque in
actionibus humanis ritè dirigendis seu à Deo, seu à Christo, seu
ab Ecclesiâ & Pontifice, Christiano cœtui data sunt præcepta,
manifestum est non solùm nihil præcipi quod sit contra ratio-
nem eique aduersetur, sed nequidem quod præter rationem sit,
id est, quod non ratione bonâ, rectè præceptum esse, possit de-
monstrari. Nimis clara hæc sunt, quàm vt pluribus ea exequar;
siquidem vt præclare Nazianzenus *Deus ipsissima ratio est*. Si
ergo Diuina voluntas rationi aduersetur, jam sanè sibi ipsi re-
pugnat Deus, sibi est injurius, Diuinitatemque suam vult de-
struere. Cùm itaque fieri non possit, vt Deus rationi repugnet, si
istud liquidò ostenderim aduersariorum sententiam, non Aristo-
telicis ratiocinationibus, sed rationi ipsi penitus repugnare;
rationi inquam, quam Deus, naturæ auctor nobis inuenit, quam-
que vt lumen vultus sui signauit, super nos Dauide teste; an non
causam tunc euicero? Ad hanc itaque rationem, non heri in
scholis natam, sed naturæ jam olim congenitam, aduersarios
appello. Hoc sanè tribunal ab hominum nemine, nisi ab eo qui
rationis profus exors est, credo posse recusari. Hic igitur ste-
mus.

*Semper
peccari,
agendo ea
quorum
veritas non
certò perci-
piunt, est
aduersa-
riorum do-
gma.*

Atque vt radicitus & ab ipsis fundamentis eruamus rem, istud
præmittendum est, idcirco ab aduersariis negari opinionem pro-
babilem à Conscientiâ assumi posse, vt ex eâ quid sit agendum
statuar, quòd opinioni eiusmodi possit subesse falsum, ac pro-
pterea eam qui sequitur, periculo sese exponere aberrandi ab eo
quod verum est: quod sanè est, inquit, à voluntate Dei defle-
ctere: nam Deus veritas est: *Ego sum via veritas & vita, & veri-
tas liberabit te, & multa in hunc modum*. Volunt itaque, homi-
nem qui indagatis omnibus, veritatem tamen ipsam peruestiga-

Ps. 4. v. 7.

39.

Ioan. 4.
v. 6.
Ioan. 8.
v. 32.

ΠΟΠ

re

re non potest, eamque tantum probabili ratione assequitur, ab omni actione debere desistere; neque ullam sine culpa lethali posse exhibere, nisi & veritatem ipsam attigerit, & certus sit se eam attingere, nullumque se peccatum materiale committere. Quod si autem à vero aberraueris, quantumcumque arbitreris te rectè agere, semper tamen te lethali crimine, quodque tibi innocenter agenti nihilominus à Deo imputetur, innodari. Hoc nouæ illius, quam tamen veterem appellant, moralis Theologiæ fundamentum. Quod quamuis superiore Tractatu euerterimus, ubi ignorantiam juris inuincibilem & inculpatam (qualis in hac quam tractamus quæstione sine dubio, inuenitur) ab omni peccato actiones absolueret, liquidò est ostensum, iuuat tamen illud altiùs eruere.

40. Tota igitur ratio, ut aduersarii asserunt, cur illicitum sit actionem ullam opinioni probabili committere, est, quod Deus præcepit nihil prorsus ab homine agi, in quo vel minimum sit aberrandi à vero etiam ignorato periculum; vetueritque omnem omnino actionem, cui materiale possit subesse peccatum. Atqui præterquam quòd hoc præceptum nusquam extet, neque ymquam à Deo reuelatum denuntiaturque fuerit, (quod tamen in re tanti momenti, quæque per omnes penè actiones humanas peruagatur, à Deo non fuisset prætermittendum, neque rectè potuit prætermitti) istud jam virgeo. Præceptum istud, naturæ intellectusque humani ad pauca admodum contracti exilitati non esset accommodum: actiones plerasque humanas, tum naturales, tum morales suspenderet, sine quibus tamen nec vita nostra, nec res priuata, nec publicæ; & hæc neque Ecclesiasticæ neque Politicæ aut ciuiles stant. Denique præceptum hoc societatem commerciumque humanum maximè ex parte destrueret ac violaret. Istud autem in confesso est, hæc omnia & singula rationi repugnare, itaque à Deo tale præceptum ferri non potuit.

*Probatur
Deum tale
præceptum
nec tulisse,
nec ferre
potuisse*

41. Neque hæc temerè à me dici quisquam existimet. Quid enim? an ea est intellectus humani capacitas, ut omnium rerum veritatem possit percipere, non genericam tantum, sed, quod in actionibus quotidianis est necessarium, peculiarem & indiuiduam? Quantulum est in rebus humanis (Fidei mysteria si excipimus) quod verè scimus, & sine errandi periculo? Paucula prorsus sunt quorum habemus scientiam generalem; & hæc ipsa dum rebus

*Non
esset intelle-
ctus huma-
ni imbecil-
litati ac-
commoda-
tum.*

particularim applicantur, infinitis illicō circumstantiis implican-
tur. Adeò vt de veritate particularium rerum nihil admodum
detur certò cognoscere, nisi fortassis oculis percipiantur & sen-
sibus: & adhuc de veritate rei quæ per sensus percipitur, erit
qui non ineptè possit aliquando dubitare. Si itaque præceptum
sit, nihil prorsus agere, nisi id cuius veritatem intellectus li-
quidò & certò percipit, sanè veritatem rerum omnium indagare
cogimur; nec indagare modò, sed & percipere. Quod cum
humani intellectus imbecillitatem longè superet, manifestum
est præceptum illud abs re esse, neque viribus humanis accom-
modum. Igitur rationi aduerfatur, id est Deo, siquidem Deus
sit *ipsissima ratio*. Non igitur præceptum istud à Deo ferri po-
tuit, nisi fortè ad hæreticam & à Pontifice damnatam propo-
sitionem libeat confugere: *Aliqua Dei præcepta iustis volentibus
& conantibus secundum presentes quas habent vires, esse impossi-
bilia.* Quod quàm rationi omni repugnet, nemo non videt.

Deinde
quia sic
plurima
actiones
natura ne-
cessariæ,
offens illi-
citas.

42.
Age verò; si semper sit illicitum eà agere, quorum certò &
indubitatim intellectus non iudicat veritatem sese attingere, sic
vt ab eà ne materialiter quidem aberret; quid demùm mag-
nopere supererit, homo agere quod possit absque scelere, quan-
tumcumque demum prudenter & ratione bonâ actiones suas fa-
tagat instituere? *Primo* enim ne naturæ quidem munia poterit
exercere, eaque adhibere quæ corpori sustinendo sunt necessaria.
Quid? an venenum quisquam licitè epotabit, quo sese nouerit
conficiendum? minimè inquires. Iam verò id quæro, quâ cer-
titudine scire quis possit, cibum quem ori ingerit, innoxium es-
se, corporique minimè nociturum? certè de hâc re nemo tam
certus est, vt error subesse non possit; plurimos enim vidimus
credulitate suâ turpiter fuisse deceptos. Fac igitur errare te, &
cibum te comedere quo tandem conficeris. Hic certè materia-
le saltem à te commissum est homicidium. Neque si dicas *Igno-
rans feci*, quidquam proficis; ignorantia enim nulla prorsus
excusat à scelere. Itaque verus tuipsum es homicida, & quidem
culpæ obnoxius. Cum verò id contingere semper possit, quid-
cumque demum comedas, neque adeò certus sis, cibo, quò
vesceris, homicidium istud non esse perpetrandum, ab omni
comestione abstinendum erit posthac, præterquam ab eà cui re-
uelatio Diuina fidem fecerit, innoxiam fore & prorsus inno-
cua-

cuam. Deinde si corpori à morbo male fuerit, illicitum erit medicos consulere, neque vlla sine scelere dhibebitur malo medicina. Non enim ea medici adhibent, nisi quæ probabili ratione profutura credunt medicamenta, & sic sæpe noxia applicant. Itaque si casu aliquo valetudini grauiter offecerint, & vitam ægro eripuerint, veri erunt homicidæ, culpæ mortalis rei; nam nulla ignorantia, ne quidem inuincibilis, quemquam excusat. Atqui æger ipse etiam lethalis culpæ reus est, quòd medicinæ, de cuius virtute omnino non constabat, vitam commiserit, atque adeo homicidii perpetrandi periculo. Hoc autem cum in omni prorsus medicinâ locum habeat, omni prorsus est medicinâ abstinendum; & frustra corporibus curandis, aut herbas aut *medicum* uti sacræ tradunt paginæ *creauit Dominus*. Cæterum nec aëri me possum exponere, nec ventos captare nec auras. Numquam enim certus sum, actiones illas non esse noxias, mortemque allaturas. Quòd si autem inferant, illico mors illa mihi imputabitur, neque vllum ab ignorantia mali, innocentia meæ datur patrociniū. En quàm clara sint aduersæ sententiæ consecutaria. Sanè si vera est, ple- rasque naturæ functiones, uti jam patet, illi denegare necesse est.

Eccli. 38.
v. 1.

43.

Ad morales verò actiones, quod secundum erat, si mentis oculum despectamus, quid demum agere erit licitum, si nihil agere liceat, nisi quod certò constat neque errori vlli neque periculo materialiter peccandi esse obnoxium? Ages paternam hæreditatem, & quidem opiparam, cum fratribus ex æquo diuisti, eaque frueris bellè & pacificè. At an certus es omnino, sic ut errare non possis, paterna bona jure ab ipso esse acquisita? hoc quidem non aded certum est, quin falsum esse possit. Deinde an tibi etiam certum est, legitimum te esse filium, & non ex adulterio matris conceptum, fratribusque insertum dolo malo? hæc autem cum possint contingere, fac contigisse, licet veritatem rei ignores tu. Profectò iniusta injustè possides bona; neque vllò jure, cum cohæredibus ex æquo diuisti non tua. Itaque iniustitiæ saltem materialis teneris crimine. Cujus committendi discrimen ipsum cum nefas sit, sanè quotquot sunt mortales, materna paternaque bona debent dimittere; cum nemini hominum absque erroris periculo constare possit, ea se

Tertio, de-
struetur
in plurima
humana
societas.

justo

justo titulo possidere; & si fortè iniustus sit, quem probabili ratione justum existimat, ex probabili ratione bona retinens condemnabitur. Hanc profectò sententiam persuadere hominibus si possint aduersarii, breui immutata erit tota Reipublicæ facies. Nemo enim iure probabili & non indubitatim verò, bona possidere cum possit absque scelere, omnes planè viri probi de possessione agrorum discedent, bona in commune conferent, sed nescio quo titulo (nam is etiam certò verus esse debet) & à quo posthac possidenda. Verùm sententiæ huius auctoribus & sectatoribus præferendis, ante omnia istud suaserim, vt doctrinæ suæ, factis pondus addant; exemplo itaque cunctis præeant; bonis paternis, ea si possident, abeant; & si beneficiis Ecclesiasticis gaudeant, illa in patronorum manus resignent. Nam non est adeo certum, eos beneficii capaces esse, cum tantùm probabili ratione constet eos Baptismi ablutos Sacramento. Cum hâc autem opinione non stat Ecclesiastici beneficii inculcata possessio. Nam si verè ei falsitas subsit, verè etiam ab ignorante materialis iniustitia committitur: cuius, quia per ignorantiam non diluitur, etiam periculum, necessariò debuit euitari.

*de com-
mercium.*

Iam verò quod de adeundâ hæreditate dictum est, hoc & de legatis quibuslibet, donationibus inter viuos, donis gratuitis, aliisque, quæ passim inter homines aguntur, infinitis rebus dicendum est. Quâ enim certitudine mihi constat, hæc quæ offeruntur furtiua non esse, & jus donanti in ea competere, nisi solum eâ quæ ex probabili ratione petitur? hâc autem niti si non liceat, quâ demùm Conscientiâ acceptantur? Rursus infiniti contractus prohibendi sunt, iniiti quondam rursus rescindendi; nam propt̄ in iure civili res agitur, infinita propemodum sunt, quorum rectitudo, non nisi probabilibus nititur fundamentis, neque aliam veritatem datur elicere; igitur & condemnandi sunt Iudices, etiam qui probabilioribus inducti rationibus tulere sententiam; & ii omnes qui talis sententiæ adminiculo hæreditatem adiere. Nam quantumcumque probabiliosem secuti sint opinionem, tamen intra probabilitatis tantùm terminos stetit res; veritas ipsa, à quo stare jus, non constitit. Itaque potuit errari. Sit ergo esse quod potuit, & verè erratum sit. Injusta itaque fuit sententiâ; & injusta, ab eo qui dicitur vit, possidentur bona; ac sic iniustitia materialis committitur.

43:

quæ

quæ sceleri vertitur. Huius autem committendæ periculum, cum semper adsit, illudque euitari cum Deus velit, cessent sanè donationes, cessent testamenta, cessent legata, cessent contractus, cessent judicia, dissoluantur Senatus, perpetuumque orbi Christiano indicatur iustitium: ita enim ferunt nouæ Theologiæ, hesternæ, si placet, leges.

45. Verùm, non est quod de dissoluendo Senatu, ablegandisque iudicibus magnopere sim sollicitus. Nam si illa toties decantata, & à veteri austeritate laudata Theologia, hominum mentibus benè imbibatur, pacata erunt posthac omnia, neque litium strepitu perstreperent subsellia. Nemo enim, quantumcumque jus probabile habeat, litem alteri sine scelere mouere poterit; nam certum cum non sit jus, potest probabilitati subesse falsum; & si litem nihilominus euincat, iniusta possessorus est bona. Itaque ex hac parte lites omnes cessare necesse est. Rursus si probabile sit jus rem aliquam exigentis, jam sanè necesse est, vt probabile tantum sit etiam jus possidentis rem quæ exigitur. Igitur & hic sine vllâ iudicis sententiâ, hæreditate omni, de quâ quæritur, debet cedere; ne fortè non sua dum possidet, materialem iniustitiam in re grauissimâ committat. Ad quem igitur ibunt bona? non ad actorem, cuius jus tantum est probabile; non ad possessorem, cuius jus certum, probabilitate actoris superueniente, est infractum. Ad quem ergo? Nescio. Istud scio, lites omnes hoc dogmate esse accisas. Nemo enim probus actionem instituet nisi jus habeat saltem probabile; probabile autem si tantum sit, jam nulla datur possessori defensio; frustranea enim erit probabilis (quod etiam tantum habet) juris propugnatio; cum ex probabili opinione, nulla Conscientiæ licita sit actio aut possessio. Ecce vt commercium penè omne, societatemque politicam humanam extinguimus, si non, nisi certò veris, licitum sit insistere.

46. Quid quod & Religionis exercitio, non minima infertur labes; imò penè dixerim Sacramentorum vsui penitus interdicitur? Sanè sacrilegis sacrificiis assistere, homines Pœnitentiæ gratiâ adire qui absoluendi iurisdictione careant, aut fide agant omnia, nemo non dicet esse sceleratum. At quam ego quæso certitudinem habeo, hominem quem video sacris assi-

R

stere,

*vix vlla
honorum
possessio esse
secura.*

*Quarid Re-
ligionis ex-
ercitium
ut plurimū
esse inter-
dicendum.*

stere, aut baptizarum esse, aut legitimè consecratum, aut bonâ fide & non sacrilegè sacra peragere? An certum est me in hoc homine non errare? Errem igitur. Iam sanè sacrilegium materiale committo, à cuius culpâ per ignorantiam veri non excusor. Vt quid igitur sacra adeo, quæ tali periculo semper sunt exposita?

Et abstinentiam à Sacramentorum usu.

Deinde an quisquam ita de statu gratiæ certus est, ut scientiæ quam de se habet fallum subesse non possit? hoc certè nemo dixerit, nisi qui Concilii Tridentini fulmina non exhorrescit. Certè id aduersarii saltem nullo modo negare possunt: nam cum etiam peccata quæ materialia passim vocantur, ea nempe quæ ex ignorantia inculpatâ & inuincibili committuntur, apud eos propriè dicta peccata sint, sanè negare non possunt, ex eorum sententiâ, mortales grauissimis sceleribus sæpè, licet id ignorent, implicari. Nemo igitur certus est gratiæ statum obtinere se, quantumuis id probabili credat argumento. Quo pacto igitur ad Synaxim accedere quis deinceps audeat? implicitus enim lethali scelere, sacrosancta si adeat mysteria, nouo sese sacrilegio contaminet necesse est. Atqui si de innocentia suâ omnem certitudinem non assequatur, fieri posset ut noxâ sit obnoxius, saltem per ignorantiam inuincibilem contractæ. Id verò si ita sit, sacrilegio materiali rursus inuoluitur. Quod quia præcepto Diuino penitus prohibetur, nec exerceri potest sine lethali scelere, etiam periculum illud committendi necessariò cauendum est. Periculum autem istud cum semper adsit, quotiescumque tam sancta tractantur Sacramenta, jam sanè eorum vsui interdicendum est planè: neque ab Ecclesia potuit annua Communio legitimè indici, neque verò ab ipso Christo institui Sacramentum, cuius vsus absque manifesto scelere non dabatur. An idcirco fortasse, nonnulli veteris illius Ecclesiasticæ austeritatis sectatores, per multos annos de Sacræ Synaxeos communionem sibi aliisque interdixerunt, quòd Diuinâ ipsis reuelatione nihil quidquam de statu Gratia constaret, nolentque certitudini morali, & quam probabilis gignit opinio, sese committere? En in quas angustias veterem Ecclesiæ sanctitatem, omnemque Religionis cultum contrahant, veteris Ecclesiæ restauratores egregii.

47.

Hoc

48. Hoc tamen jam non agimus : illud tantum demonstrasse contenti, præceptum non agendi nisi ea quorum veritatem *certò* attingimus, nusquam extare : neque verò tale præceptum à Deo ferri potuisse ; cum commercio omni humano, & Reipublicæ tum politicæ, tum Ecclesiasticæ, & Religionis exercitio, profus aduerferetur, atque adedò rationi sit contrarium. Vnde euidenter patet, tum cum rei veritatem intueri non datur, Dei que mentem probabilibus tamen quis assequitur argumentis, istud sibi certò posse præstituerè, sese opinionem verè probabilem sequendo, nullo profus crimine implicari. Agit enim prout humani intellectus fert imbecillitas, cautè & prudenter. Nihil autem præterea, vt ne peccetur peccato propriè dicto, seu quod culpæ imputari possit, à Deo requiritur.

Conclusio.

49. Hinc patet, vanam esse & emarcidam objectionem, quam quidam semper premunt, opinionem probabilem quisquis sequitur, eum sese peccandi periculo saltem exponere ; periculum autem quisquis amat, in illo periturum, vt rectè Sapiens. Nihil, inquam, ad rem id nostram facit. Nam quamuis fatear errandi periculum adiri, nego tamen vllum esse peccandi ; cum jam non dubium, sed certum Conscientiæ iudicium sit, præstare se actionem posse, dum probabili ratione constat rem esse licitam, quamuis etiam probabile sit esse illicitam. Non itaque in hoc euentu dubia aut hæsitabunda est Conscientia, sed certa de actionis suæ bonitate, quamuis de errore materiali à se committendo certa non sit. Tolerat autem, & dissimulat errorem talem Deus, ne vt diximus, ea exigat importunè, quæ humana non fert natura. Et hæc demum est ratio, cur peccata materialia, bonâ fide agenti, ad culpam à Deo non imputentur. Sic si dum ex D. Pauli æde medium auditur duodecimæ, tum cum in D. Petri duodecima designatur, & verè duodecima sit, cum Meridianam Sol attigerit ; clarum est, eum qui in casu s. i. à nobis proposito carnibus deinceps vescitur, materiale peccatum committere ; verè enim lex tunc obligat. Non tamen sese vlli formaliter peccandi periculo exponit, cum ipsi sit verè probabile, non nisi medium esse duodecimæ : & aliunde profus certum, benè eum agere quisquis ex probabili opinione, hoc est prudenter, actiones suas moderatur. Materialis autem peccati, aut vt clariùs loquamur, erroris, ratio à Deo non

Qui opinionem sequitur probabilem, peccandi periculo nullo modo se exponit.

exigitur. Quid enim? si tum cum in D. Pauli æde medium audiebatur duodecimæ sed male, etiam in D. Petri reliquæque ciuitatis Horologiis idem commissus tuisset error, an non eo in euentu tutâ plane Conscientiâ carnibus & genio à conuiuio fuisset indultum? Quis dubitet inquis? atqui tum materiale peccatum aut errorem nihilominus commisissent, verè enim erat duodecima, & ieiunii obligabat lex. Vti ergo materialis ille error, crimini non obicitur, cum per ignorantiam facti excusetur, prout præcedenti Tractatu disputauimus; ita & is qui verè probabilis opinione à veritate aberrat, innocenter aberrat; eamque qui agendo sequitur, nullum prorsus subit formaliter peccandi periculum, licet adeat materialiter aberrandi. Hoc autem adire cum res postulat, à Deo, vt sese humanæ imbecillitati accommodet, est indultum. Atque hoc modo primam disputationis huius propositionem enodauius.

CATA-

C A T A L O G V S

AUCTORVM CENTVM OCTOGINTA-NOVEM;

*Qui libris impressis docuerunt licitum esse agere ex
opinione probabili.*

ET quidem ii qui asterisco notati non sunt, docent etiam, & quidem plerique disertis verbis, relictâ opinione probabiliorre, licitum esse operari ex opinione probabili. Aut, quod idem significat, quemlibet posse sequi sententiam quamlibet probatâ auctoris, modò tantùm sit probabilis. Atque hi sunt numero centum quinquaginta-novem.

Reliqui verò asterisco ab aliis discernuntur, non quod omnes contrariæ sint sententiæ (sunt enim ex his paucissimi, & ferè tantùm octo vel decem) sed quod secundam hanc controuersiam non attigerint, nec ex professo pertractarint.

- * Adrianus VI. Pontifex Maximus. *quodlib. 2. puncto 3.*
- * Almainus Theolog. Profess. Parisiis. *in 3. d. 23. quest. 1. vers. unde qui. Tract. 3. moral. c. 3.*
- Alvarez, Archiepiscopus Tranensis, Ordin. S. Domin. *in 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 80. n. 9.*
- Alvarez de Valesco, Senator Cancellariæ Nouæ-granatensis. *In Indice perfecto. Rubricâ. 14. annot. 7.*
- Amicus. Societatis I E S U. *to. 3. disp. 15. sect. 4. n. 76.*
- * Angelus. Ord. S. Domin. *in Summâ Angelicâ v. Opinio. n. 2.*
- Angles. Episcopus Bosanus in Sardinia. Ord. S. Francisci. *in florib. Theolog. Parte 1. quest. de Confess. Difficul. 8.*
- * D. Antoninus, Archiepiscopus Florentinus. Ord. S. Domin. *1. par. tit. 3. c. 10. §. 10. doct. 5.*
- Armillâ Bartholomæi Fumi, Ord. S. Domin. *verbo Opinio. §. 1.*
- Arragon, S. Theolog. Doctor, Ord. S. August. *in 2. 2. q. 63. a. 4. §. An autem liceat.*
- Arriaga, Societatis I E S U. *in 1. 2. disp. 24. n. 2. & seqq.*
- Ab Ascensione. Ord. Carmel. *in Theolog. morali. Tract. 1. c. 11.*

- Auerca, Præpositus Generalis Clericorum Regularium Minorum.
in 1. 2. q. 28. *sect.* 18. *conc.* 2.
- Azor Societatis I E S U. *to.* 1. l. 2. c. 12. § 16.
- Bail, S. Theol. Doctor Sorbonicus. *l. de triplici Exam. par.* 1. q. 13.
- Baldellus Societatis I E S U. *Theol. Mor.* l. 4. *disp.* 12.
- Bañez, Ord. S. Dom. 2. 2. q. 10. a. 1. *conclus.* 4.
- Baptista, Ord. S. Dom. *in* 1. 2. *dis.* 208. *dub.* 6. *conc.* 5.
- Barbofa Augustinus, Episcopus Vgentius. *In collectaneo to.* 1. *in*
c. Capellanus n. 6. de ferijs.
- Barbofa Emmanuel, Iuris Vtriusq. Doctor. *In remiss. doct. ad Or-*
dines Religios. Lusitan. l. 3. *tit.* 64. *n.* 10.
- Bardi, Societ. I E S U. *de Conscient. Discep.* 4. c. 9.
- Bassaus, Ord. S. Franc. Capucin. *in Floribus titulo Conscient. n.* 9.
- Becanus, Societ. I E S U. *Theologie Scholastice p.* 2. *Tract.* 1 c. 4. *n.* 15.
- Beja, Ord. S. August. *In varijs decis. casuum. par.* 2. *casu* 6. *fol.* 60.
in edit. Veneta.
- Bonacina Episcopus, teste Allatio. *Disp.* 2. *de peccatis.* q. 4. *pu.* 9.
proposit. unica.
- Bossius, Clericus Regul. Barnabita. *To.* 1. *par.* 1. *tit.* 1. §. 17.
- Bresserus, Societ. I E S U. l. 3. *de Consc.* c. 6. *n.* 69. 73.
- Burgos de Paz. Iuris Vtriusq. Doctor. *In præmio legum Tauri.*
n. 162. 397. § *seq.*
- Busenbaus, Societ. I E S U. *in medullâ Theolog. moral.* l. 1. *tract.* 1.
c. 2. *d.* 2.
- * Cabezudo. Ord. S. Domin. *in addit. ad* 3. *par.* q. 8. *a.* 5. *dub.* 3.
- * Cajetanus S. R. E. Cardin. Ord. S. Domin. *in summâ. verbo Opi-*
nionis vsus.
- Candidus, Ord. S. Dom. Magister sacri Palat. *to.* 1. *Disq. mor. disq.*
3. de absol. a. 20.
- * Canus, Episcopus Canariensis, Ord. S. Dom. l. 8. *de locis Theol.* c. 4.
concl. 1. *ultra medium.* testatur scholam suam, id est Thomisticam, magnam
licentiam dare, vt quodcumque maximè probabile occurrerit, id liceat suo jure defen-
dere. Tota igitur schola Thomistica sententiæ nostræ subscribit.
- Caramuel, Episcopus Misæ, S. Theolog. Doctor. *In Theolog. fun-*
damentali. n. 275. *edition.* Francofurt.
- Carbo, Theolog. Professor Perusij. *in summâ to.* 1. *par.* 1. c. 14.
- Caspensis, Ord. S. Franc. Capuc. *to.* 1. *tr. de Consc.* *disp.* 3. *sec.* 2.
- Castro-Palao, Societ. I E S U. *to.* 1. *tr.* 1. *disp.* 2. *pun.* 2.

* Ceuallos

- * Cevallos I. C. *in Prefat. ad practicas communes.*
- * Comitulus, Societ. IESU. *l. 5. Respons. mor. q. 15. n. 4.*
- Coninck, Societ. IESU. *Disp. 34. de Matrim. dub. 10. n. 84.*
- * Conradus Professor Theolog. *Tr. 7. de Contr. q. ultim. conc. 7.*
- Corduba, Ord. S. Francisci. *l. 2. q. 3.*
- A Coriolano, Ord. S. Francisc. Min. *Tr. de Casib. referu. par. 1. sec. 2. a. 2. n. 2.*
- Cornejus, S. Theolog. Doctor Salmanticensis. Ord. Carmel. *tr. 8. disp. 3. dub. 3.*
- De Blanchis, Ord. S. Domin. *In disquis. de difficilioribus materijs casuum. pag. 182. Venet.*
- De Champs, Societ. IESU. *in questione facti.*
- De la Cruz, Ord. S. Francisc. *in exposit. Bull. Cruc. in append. de opin. Probab. dub. 1. n. 6.*
- De la Rua, S. Theol. Doct. *To. 2. Theol. Controu. controuers. 6. dub. 6.*
- Diana Clericus Regularis. *2. par. Resol. mor. tr. 13. de opinion. probab. resol. 1.*
- Du Vallius, S. Theol. Doctor Sorbonicus. *Tr. de Actibus q. 4. a. 12. fol. 115.*
- Escobar, Societ. IESU. *Theolog. moral. l. 2. c. 6. probl. 3.*
- Fagundez, Societ. IESU. *De precep. Eccl. prac. 2. l. 3. c. 4.*
- * Ferro Manrique, Iuris Vtriusq. Professor. *Resolutarum quest. p. 2. qu. 114. n. 19.*
- Filiucius, Societ. IESU. *To. 2. mor. qu. Tr. 21. c. 4. n. 128.*
- Fragosus, Societ. IESU. *De Regimine Christianæ Reip. par. 1. l. 4. Disp. 10. n. 196.*
- * A Friburgo, Ord. S. Dom. *In summa Confessar. 3. tit. 33. qu. 18.*
- * Gabriel, Ord. S. Francisc. Min. *in 4. dist. 15. q. 13. a. 2. corr. 1. & precedentibus.*
- Gallego, Ord. S. Dom. *Tr. de Consc. de probabili. dub. 1. num. 19. apud Mendo infra.*
- Gallo, S. Theol. Doctor Salmanticæ. Apud Salas. *in 1. 2. Tr. 8. disp. vnic. sect. 12. n. 118.*
- Gamachus S. Theolog. Doctor Sorbonicus. *in 1. 2. q. 19. c. 2. conc. & reg. 1.*
- Garcias, Nicolaus I. V. Doctor. *de Benef. par. 11. c. 5. n. 361. & seqq.*
- Garcias, Hieronimus, ex Ord. S. Hieron. *in summa morali. Tr. 1. diff. 5. dub. 2. n. 5.*

Gefualdus,

- Gesualdus, Ord. S. Francisc. Capuc. *To. 1. oper. moral. tr. 24. c. 5.*
 Gordonus, Societ. IESU. *l. 1. Theol. mor. q. 9. c. 6. n. 33. 34.*
 Granadus, Societ. IESU. *in 1. 2. controu. 2. Tr. 12. n. 23.*
 Guazzinus, Congreg. Oratorii Ciuitatis Castellii. *in Tr. moral. l. 2. c. 26. n. 14.*
 Gutierrez I. V. Doctor. *l. 1. quest. Canon. c. 13. n. 23. & seqq.*
 Hacquetius, Ord. S. Domin. *in Controuersorio. in 1. 2. Tract. de Consc. Controu. 14.*
 Habertus, Episcopus Vabrensis. *Apud Reynaudum infra.*
 Hallus, S. Theol. Doctor. *Tr. de Consc. l. 2. c. 9.*
 * Herinx, Ord. S. Franc. Min. *parte 2. Summe Theolog. disp. 4. n. 22.*
 Henriquez Henricus, Societ. IESU. *l. 14. de irregularit. c. 3. n. 3. littera B. vide citationes.*
 Henriquez, Ioannes, *in quest. pract. sect. 1. n. 6. apud Mendo infra.*
 Hispanus, Theologus Duacenus. *in addit. ad summulas Cajet. verb. Opinionis usus.*
 Hostiensis S. R. E. Cardinalis. *ad cap. si vir. de Cognat. spirituali. Istud enim tibi.*
 Homobonus, Clericus Regul. Barnabita. *in Exam. Ecclesiast. tra. 12. c. 4. q. 17. resol. 6.*
 Hurtado, Gaspar, Societ. IESU. *de actibus, disp. 4. de Consc. diffc. 15.*
 De Ianuario, Congregat. piorum Operariorum. *In Resolut. varijs. Resol. 4.*
 A S. Ioseph. Cisterciensis. *lib. 1. de leg. c. 3. Resol. 4.*
 Isambertus S. Theolog. Doctor Sorbonicus. *in 1. 2. q. 19. disp. 9. a. 2. & a. 4.*
 Iustinianus, Bernardus. *de continuatione cambior. q. 13. num. 16. apud Bardi.*
 Laloueyra. *Apud Reynaudum infra.*
 Lanfrancus, Clericus Regularis. *Opusc. 1. mor. c. 4. n. 16.*
 Layman, Societ. IESU. *l. 1. Theol. mor. Tr. 1. c. 5. s. 2. n. 7.*
 Leander, Ordinis SS. Trinit. Redemptionis captiuorum. *part. 5. moral. Tr. 1. disp. 4. q. 10.*
 Ledesma, Episcopus Guaxaguensis, Ord. S. Domin. *de Penitentia, diffc. 4. In summa. par. 2. Tr. 8. c. 22.*
 Lessius, Societ. IESU. *in 1. 2. q. 19. a. 6. dub. 7. n. 45.*
 Lezana, Carmelita, *In summa quest. regul. to. 3. v. Opinio Regularibus tenenda, n. 5. pag. 458.*

Lopez,

- Lopez, Ludouicus, Ord. S. Domin. S. Theol. Doctor. 1. par. In-
structorij, c. 287. conc. 2. q. 2.
- Lorca, Cisterciensis, S. Theol. Doctor Complutensis, *De Affibus*,
dis. 39. memb. 1.
- * Lorichius, S. Theolog. Doctor, in *Thesauro nouo utriusque Theol.*
verb. Opinio. n. 2.
- Lugo, Franciscus, Societatis IESU. *De affibus, decursus prauij*
p. 1. q. 2. n. 28.
- Lugo, Joannes, S. R. E. Cardinalis, Societatis IESU. *De iure &*
Just. part. 2. disp. 37. sect. 10. n. 113. in fine.
- Machado, S. Theolog. Doctor Limentis. *In perfecto Confessario*,
Discursu practico, art. 3.
- * Major Ord. S. Francisci, in 4. in *Prologo concl. 5. 6.*
- Malderus, Episcopus Antuerpiensis, in 1. 2. q. 19. *disp. 86. conc. 3.*
- Malletus, Cisterciensis, *To. 1. moral. Theolog. Malleat. 8. tr. 4.*
- Mancius, S. T. Doctor Salmanticæ, apud Salon. in 2. 2. q. 63. a. 4.
Controu. 2. ante concl. 1.
- Marchantius, Ord. S. Francisc. in *Tribunal. tr. 5. tit. 5. q. 7. conc. 1.*
- Martinez, Ord. S. Dom. S. Theol. Doct. to. 1. in 1. 2. q. 19. a. 6. *dub. 6.*
- Mauder, Theolog. in *precepta. Prac. 8. discurs. 2. n. 10. disp. sec.*
- Medina, Bartholomæus, Ord. S. Domin. apud Gammachæum, in
 1. 2. q. 19. a. 6. *conc. 2. & conc. 3. §. Sed ex hoc nascitur.*
- Medina, Joannes, S. T. Doctor Complutensis. *Cod. de rebus rest.*
de rebus per lusum acquisitis ad 6.
- Mendo, Societ. IESU. *In statera opinionum. dissert. 13. q. 15. n. 199.*
circa finem.
- Menochius I. C. Senator Mediolan. *de Præsumpt. l. 2. pres. 71.*
n. 16. & seqq.
- Meratius, Societ. IESU. *To. 2. in D. T. Tr. de Just. & iure, disp.*
10. sect. 2. n. 5.
- Mercado, Ord. S. Domin. l. 2. *de Contract. c. 5. edit. secunde pag.*
29. & l. 4. c. 18. fol. 217.
- Mercerus, Theolog. Profess. Louanij. *Comm. in 3. par. pag. 382.*
- Merolla, Congregat. Oratorii Neapolitani. *tom. 1. disp. 3. c. 4.*
num. 24.
- Monaldus, Ord. S. Franc. in *Prologo sue Summe.*
- Montefinus, S. T. Doctor Complutensis, in 1. 2. *disp. 39. n. 201.*
 apud Ouiedum.

- Morinus, Congregat. Oratorii, D.N. Iesu Christi. *l.8. de Pœnit. c.4 n.19.*
- Moria, I.C. *in Emporio juris, p.1. tit.2. q.2. apud Dianam 1. part. Tr. 3. de Parlam. Resol. 20.*
- Naldus, Clericus Regul. Canonum Professor, *in Summâ. verbo Officium Diuinum n.18.*
- Nauarrus, Martinus Doctor Canonum, *in c. si quis de Pœnit. dist. 7. n.50. § 53. In sum. c.27. n.281.288.*
- * Nauarra, Petrus, Theolog. Toletan. *De restit. l.3. c.1. dubitat. 12. num.267.*
- Nazarius, Ord. S. Domin. In opusc. Theol. *Opusc.2. de statu Relig. de voto obed. dub.4. conc.2.*
- Nider, Ord. S. Domin. *In Consolatorio timorata Conscient. c.11. § seqq.*
- Ochagauia, Theologus Ecclesiæ Salmant. *Tract. de Sacra. de Bapt. q.11. n.11.*
- Ouiedo, Societ. IESU. *de act. Humanis, Tract.5. controu. 3. p.2. num.14.*
- Palauicinus, S. R. E. Cardinalis. *in 1.2. d.9. q.4. a.4. Quamuis tamen.*
- * Paleota, S. R. E. Cardinalis. *In sacri Consist. consultat. p.5. q.5. col.6. versu. Illius verò.*
- * Paludanus, Patriarcha Hierosolymitanus, Ord. S. Domin. *in 4. dist. 17. q.2. a.1.*
- * Panormitanus, Abbas & Archiepiscopus Panormitan. *in c. Capellanus de feriis n.6.*
- Pasqualicus, Theatinus, S. Theolog. Professor. *In Decis. moral. decis. 5.*
- A S. Paulo, Ord. Carmelit. S. Theolog. Professor. *In Theol. mor. Tr. 1. Disp. 2. n.13.*
- Pellizarius, Societ. IESU. *In Manuali Regularium To.1. tr.5. c.12. num.56.*
- * Perez, Ordinis S. Benedicti. *In laurea Salmant. Certam. 10. num.55.*
- * Pefantius, S. Theolog. Doctor, *in Comment. Theolog. ad 1.2. q.19. a.6. disp. 2. n.3.*
- * Pontius, Basilius, Ord. S. August. *De matrim. l.10. c.15. n.4.*
- * Pontius, Joannes, Ord. S. Franc. *in Cursu Theol. disp. 24. q.3. conc.2. Portel,*

- Portel, Ord. S. Franc. *in dub. regul. verbo. Opinio. n. 3.*
 Præpositus, Societ. IESU. *in 1.2.q.19.a.6. dub. 5. concl. 3.*
 Quintanadueñas, Societatis IESU. *de Sacramentis, singulari 18. num. 13.*
 Raggus, Ord. S. Franc. Capuc. *Centur. 1. de Regim. Regular. p. 3. dub. 46. n. 31.*
 Reginaldus, Societ. IESU. *l. 13. n. 90. § 95.*
 Raynaudus, *To. 18 in Arnolfo de Brixia. Allyluciá 7. §. 3.*
 Rocaful, S. Theol. Doctor Valentiz. *In praxi. Theol. moral. 3. p. Tract. de Consc. l. 3. c. 6. n. 49.*
 Rodriguez, Ord. S. Franc. *To. 2. operum moral. Hispanicè c. 69. n. 7.*
 * Rosella Baptistæ Trouamalæ, Ord. S. Francisc. Min. *verbo. Opinio. n. 1. § 3.*
 Sa, Societ. IESU. *In Aphorism. verb. Dubium, n. 3.*
 Salas, Societ. IESU. *1.2.q.21. Tr. 8. disp. unicá. sec. 6. n. 66.*
 Salon. Ord. S. August. *de justit. q. 63. art. 4. Controu. 2. con. 4.*
 Sanchez, Joannes, S. Theolog. Doctor. *disp. 42 in selectis, n. 12.*
 Sanchez, Thomas, Societ. IESU. *l. 1. in Decal. c. 9. n. 14.*
 Sanchez, S. T. Doct. Salmanticæ, apud Salas, *suprà. Sect. 12. n. 118.*
 Sanctarellus, Societ. IESU. *1. par. Resol. mor. qu. 44. n. 7. § 9. n. 4.*
 Sayrus, Ord. S. Bened. *In clavi regia, l. 1. c. 6. n. 4.*
 * Scildere, Societ. IESU. *de Consc. tr. 2. c. 2. §. 2.*
 Serra, Marcus, *in 2.2.q.67. ar. 3. dub. 2. apud Mendo suprà.*
 Siluius, S. Theol. Doctor Duaci. *in 1.2.q.19.a.5.q.9. conc. 3.*
 Spinola, Congregationes Sommaschæ. *in opusc. de liberá & prudenti agibilibus electione in Prefat. § disp. 3. sect. 4.*
 * Solorzano, Senator Regius, *l. 3. de Indiar. jure c. 2. n. 38.*
 Soto, Ord. S. Dom. S. Theolog. Profess. *l. 3. de jure § just. q. 6. a. 5. § in 4. dist. 18. q. 2. a. 5. in fine. §. At verò distinctio.*
 Suarez, Societ. IESU. *3 p. tom. 5. disp. 40. sec. 5. n. 6. § to. 4. disp. 2. 2. sec. 9. n. 6.*
 * Syluester, Ord. S. Dom. *verbo. Opinio. n. 2.*
 Tamburinus, Societ. IESU. *l. 1. in decal. c. 3. §. 3. n. 111.*
 Tannerus, Societ. IESU. *1.2. disp. 2. q. 6. dub. 3.*
 Temesuar, Pelbertus, Ord. S. Franc. *in aureo sacre Theol. Rosario. to. 1. ver. Opinio. §. 13.*
 * Tostatus, Episcopus Abulensis, *in c. 4. Ruth. qu. 65. col. 2. Et tamen quando due sententiæ.*

- Tolerus S.R.E. Cardinalis, Societatis IESU. *l. 3. Instruct. Sacerd.*
c. 20. n. 4.
- Trullenchus S. Theol. Doctor Valentinus. *In opere. mor. to. 2. l. 8.*
c. 1. dub. 6.
- Turrianus, Societ. IESU. *de jure & Inst. disp. 13. dub. 3. n. 21.*
- Valentia, Societ. IESU. *1. 2. dis. 2. q. 14. pun. 4. Nunc queritur*
quarto. Colum. 2.
- Valerus, Doctor Canonum, Ord. Carthuf. *verb. Opinio. differ. 1. n. 3.*
- Vasquez, Societ. IESU. *in 1. 2. disp. 62. c. 4. n. 14.*
- Velasquez, Acatius, Episcopus Orislenfis, Ord. S. Dom. *Tom. 2.*
resol. moral. verbo. Opinion. probab. resol. 316. n. 7.
- Vericellus, Cleric. Regul. Theol. I. V. Doctor. *in quest. moral. &*
legal. Tract. 2. q. 10. n. 9.
- Victoria, aut eius discipuli Ord. S. Dom. *in Summâ de Conf. n. 177.*
- Vidal, Clericus Regularis Theatinus, S. Theol. Professor. *in arcâ*
vitali. tit. de opin. probab. Inquis. 2. n. 8.
- * Viguerus, S. Theol. Doctor Ord. S. Domin. *Instit. Theol. c. 15. s. 1.*
ver 2.
- Vilar, Ord. S. Domin. S. Theol. Doctor. *in Summa Controu. in 1. 2.*
D. T. tr. poster. de Conf. 4. par. s. 6.
- Villalobos, Ord. S. Francisc. *In Summa to. 1. tr. 1. diffic. 10. n. 2.*
- Vulpes, *in summa Theol. par. 2. 2. disp. 72. a. 1. n. 3.*
- Wigers, S. Theol. Doctor Louanii. *1. 2. q. 19. a. 6. dub. 1. conc. 4.*
- * Zecchus, Theolog. & I. V. Doctor. *in summâ moral. Theolog. c. 4.*
prop. 2. in fine.
- * Zerola, Episcopus Minorensis. *In praxi Penit. c. 22. q. 3.*

Præter hos auctores optimâ fide relatos, utpote quos ferè omnes ipsemet legi, inueni in *Consolatorio timorate Conscientie Ioannis Nider Ord. S. Dominici* (cuius librum peruerusto caractere impressum videre contigit in Bibliothecâ nostrâ Bruxellensi) quod pro communi sententiâ, præter D. Thomam, Monaldum, & Hostiensem (quos quia legere potui, Catalogo inserui) afferat præterea *cap. 11.*

Vlricum *in 2. sent. d. 22.*

Wilhelmum Altiffiodorensis.

Humbertum.

Wilhelmum, glossatorem Raymundi,

Atque

Atque hos vocat auctores antiquos. Additque eodem capite, se legisse inter antiqua responsa, quæ videntur, inquit, data à D. Alberto, *quod simplex frater, vel quilibet homo, cum salute potest sequi quamcumque opinionem voluerit, dummodo alicuius auctoris magni opinionem sequatur.* Idem post Ioannem Nider, de Alberto Magno, totidem verbis habet D. Antoninus, loco quem attuli in Catalogo.

Denique c. 13. adducit Ioannes Nider auctores, quos vocat recentiores, nobis autem admodum antiquos: nempe præter Paludanum, quem in Catalogo adduxi.

Godfridum de Fontibus, *Quodl. 9. q. 16.*

Ioannem de Cambaco, l. 14, *Consolat. Theol. c. 8. & in qq. de culp. & grat.*

Bernardum Claromontensem, *in replicâ contra Godfridum.*

Adamum Goudan, *in 4. dist. 9.*

Ioannem de Erdenberc, *in 4. dist. 9.*

Atque hi juncti iis quos in Catalogo exposui, conficiunt numerum centum octoginta nouem auctorum; qui omnes, licet vniuersâ Europâ dispersi, vnanimi tamen consensu docent, Conscientiam ex merâ opinione probabili, rite & sine crimine formari posse. Et inter hos, sunt

Summus Pontifex vnus,

Cardinales sex,

Archiepiscopi quatuor,

Episcopi vndecim.

Aduertat non indiligenter veritatis amans Lector, Ioannem Nider, teste Xisto Senensi in Bibliothecâ, floruisse anno 1430. Ex quo quidem conjectura est facilis, quanta fides danda sit iis, qui vt sententiam antiquissimam, & toti Orbi semper communem, quamque ante annos 230. in antiquioribus Theologis inuenit Nider, heri natam atque à Societate IESU confictam esse, ineptè penitus & malâ fide criminantur.